

1982/83:165

Fredagen den 3 juni

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 26 maj.

2 § Kommunalekonomiska frågor, m. m. (forts. från prot. 164)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkande 1982/83:45.

Anf. 1 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Vi behandlar i dag, i den sista omgången av den ekonomiska debatten, kommunernas ekonomi. När vi gör det, måste vi göra det ur ett samhällsekonomiskt helhetsperspektiv. En enskild kommunalpolitiker kan se kommunernas ekonomi ur det rent kommunala perspektivet, men vi här i riksdagen kan det inte. Vi måste se till hur kommunerna fungerar inom ramen av den totala svenska ekonomin. Därför skall jag i detta det sista inlägget säga någonting om det som ändå är det fundamentala, nämligen regeringens förslag till höjda energiskatter.

Rent tekniskt har detta förslag motiverats med att skattereformens andra steg måste finansieras. Eftersom detta andra steg inte kommer förrän till årsskiftet, skulle man inte behöva höja skatterna nu – det är mittenpartiernas grandiosa tanke. Men den synpunkten är fullständigt formalistisk.

Ett land som har ett budgetunderskott som uppgår till 10–12 % av BNP har all anledning att ta till vara alla möjligheter till förstärkning av de offentliga inkomsterna. Det fordras ingen större tankeförmåga för att inse att om man kan öka statens inkomster med 3 à 4 miljarder, så stärker detta på ett avgörande sätt statens förmåga att stödja kommunerna.

Med 90 miljarder i budgetunderskott lever vi i ett dårarnas paradys. De underskott som har skapats under de borgerliga åren måste bringas ner. Det finns bara tre sätt på vilket detta kan ske; det här är egentligen inte märkvärdigt.

1. Vi måste häva stagnationen och få fart på ekonomin. Ökar de totala inkomsterna, ökar också de offentliga inkomsterna.

Fredagen den
3 juni 1983

---

*Kommunalekonomiska frågor,
m. m.*

2. Vi måste ta vara på varje möjlighet till inkomstförstärkning för det offentliga som kan finnas.

3. Vi måste spara.

Det viktiga är att inse att alla de här tre vägarna måste till. Det är mot den bakgrunden som det är beklagligt att regeringens förslag om höjning av energiskatterna inte kan gå igenom.

Alla de fyra oppositionspartierna har ett gemensamt: de tycks i realiteten trots allt inte inse allvaret i vårt ekonomiska läge. De tre borgerliga partierna är ju duktiga på att med munnen varna för följderna av det budgetunderskott som deras egen politik har skapat, men ändå tycks de när de kommer till avgörande sakna insikter om att en sanering av ekonomin enbart kan komma till stånd genom en kombination av åtgärder, där även budgetens inkomstsida måste komma in.

Det är här som sänkningen av oljepriserna kommer som en skänk från ovan. Vad som sker är i själva verket att OPEC, som tidigare har beskattat oss, av skilda skäl nu sänker denna skatt. Ett vakuum uppstår. Vi kan gå in och ta över. Det är också vad regeringen vill göra.

En sanering av ekonomin kan aldrig genomföras smärtfritt. Den metod som höjda energiskatter utgör är utan tvivel både den mest förnuftiga och den mest smärtfria metod som i dagens läge tänkas kan. Alla andra alternativ är betydligt sämre.

Mot den bakgrunden måste man verkligen beklaga att enighet inte kan uppnås. Trots allt är det så att de borgerliga i realiteten står tomhänta. De försöker burra upp sig som ett slags sparandets påfåglar.

Mittenpartierna har inga sparförslag att tala om. Allt det de försöker spara på, framför allt genom att angripa de tre vallöften som vi gick ut med i fjol, förlorar de på att samtidigt sänka momsens och andra skatter.

Vad beträffar moderaterna saknar deras sparförslag varje form av realism.

När jag hörde Lennart Blom tala här i går kväll, kom jag att tänka på det gamla exemplet ur Rebbes språklära: "Halvt vansinnig och omgiven av dåliga rådgivare kan jag icke annat än beklaga Erik XIV." Byter vi ut Erik XIV mot Lennart Blom, passar det in. Lennart Blom är trots allt en erfaren och sansad politiker. Han borde inse att de moderata sparförslagen enbart är spel för galleriet.

Det går helt enkelt inte att försöka skrota arbetsmarknadspolitiken, slänga ut hundratusentals människor i arbetslöshet och sedan tro att man genom en sänkning av arbetsgivaravgiften med 2-3 procentenheter skall kunna återfå dessa jobb. Moderaternas ekonomiska analys och ekonomiska politik saknar varje inslag av realism.

Men låt oss, denna sista dag här vid Sergels torg, vara generösa. Låt oss, för resonemangets skull, anta att de borgerliga sparförslagen verkligen skulle vara framgångsrika. Skulle de då lösa våra grundläggande ekonomiska problem? Skulle de då avskaffa behovet att höja energiskatterna? Nej, naturligtvis inte. I grunden är de fullständigt irrelevanta för den fråga som trots allt är denna ekonomiska debatts huvudfråga, även om besparingar och

omorganisationer inom både statlig och kommunal verksamhet är nödvändiga – och också säkert kommer att ske. Kommunernas verksamhet om tio år kommer sannolikt att se ut på ett annat sätt än i dag. Även om så blir fallet, kan man med ett underskott på 90 miljarder inte avvisa den möjlighet till inkomstförstärkning som vi här får.

Jag gör ytterligare ett tankeexperiment. Säg att den här sänkningen av oljepriserna inte hade kommit i år utan i fjol. Skulle Rolf Wirtén då, när han hade ett ekonomiskt ansvar, ha kunnat avvisa möjligheten att utnyttja den? I realiteten är nuläget liktydigt med att shejk Yamani skulle ha kommit till Rolf Wirtén och sagt: O.K., vi ser att ni är i beråd. Ni har en illa sargad ekonomi. Vi vill hjälpa er litet. Därför skall vi sänka de skatter vi tar ut av er. I stället kan ni öka skatterna med 4 miljarder för att sanera ekonomin. De svenska konsumenterna kommer inte alls att drabbas, för de priser som de får betala är desamma. Det är enbart vi som avstår från en del av vår beskattning till er förmån. Skulle Rolf Wirtén då ha avstått? Visserligen är kanske sakkunskapen i folkpartiets partikansli litet klen, men för ett år sedan hade Rolf Wirtén hela statsapparaten till sitt förfogande, och naturligtvis skulle han ha förstått att utnyttja detta.

Det är detta som egentligen är den djupa tragiken. Därför måste man åter och åter upprepa frågan: Varför gick ni inte med på en höjning av energiskatterna? Ni står helt svarslösa. Det är er politik som har dragit ner oss i det ekonomiska moras där vi nu befinner oss. Men nu undviker ni allt ansvar för det saneringsarbete som måste till.

Det är klart att denna brist på politiskt kurage drabbar våra kommuner. På längre sikt fördröjs det nödvändiga saneringsarbetet – vi tappar tempo. På kort sikt drabbas kommunerna genom att alternativ pressas fram. Jag tänker då naturligtvis i första hand på den temporära höjningen av arbetsgivaravgiften, som givetvis kommer att drabba kommuner och landsting.

Vi ville inte ha denna höjning. De tre borgerliga partierna ville inte heller ha den. Ändå får vi den. Hur kommer det sig? Jo, det beror helt enkelt på en kombination av borgerlig brist på ansvar och ekonomiskt sunt förnuft och den eländiga populism som vpk företräder. Vpk kan ju aldrig undvika att fiska i varje grumligt vatten som kan finnas. Därför kommer vpk, gudskelov, att vara dömt att aldrig bli mer än ett femprocentparti. Det är mot denna bakgrund som de fyra oppositionspartierna måste ta ansvar för att vi inom kort kommer att välja ett mycket sämre alternativ än vad vi egentligen borde göra.

Herr talman! Jag skall inte här fortsätta analysen. Vi vet att kommunerna kommer att stå inför några svåra år. Men vi socialdemokrater kommer att fortsätta saneringsarbetet. Det måste vara av ett brett och generellt slag. Det måste omfatta tre element: för det första en bättre tillväxt, ett bättre resursutnyttjande, som skapar högre inkomster, för det andra ett sparande och för det tredje det nödvändiga förbättrandet av de offentliga inkomsterna. Alla dessa tre moment är lika viktiga i saneringspolitiken. Vi måste också till slut inse det fundamentala: det är enbart om vi lyckas sanera vår totala samhällsekonomi och lyckas få budgetunderskotten under kontroll som våra

---

*Kommunalekonomiska frågor,
m. m.*

Fredagen den
3 juni 1983

*Kommunalekonomiska frågor,
m. m.*

kommuner och landsting också på något längre sikt kan återfå en sund och stabil ekonomi.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till alla yrkanden i finansutskottets betänkande 45 och avslag på de reservationer som där finns.

Anf. 2 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Får jag bara kort kommentera en mycket liten passus i Bo Söderstens anförande. Jag har hört många omdömen om de människor som drabbas av de ständigt stigande hyrorna. Jag har hört många omdömen från borgerligt håll om hyresgäströrelsen och hyresgästerna. Men jag har aldrig någonsin från socialdemokratiskt håll hört hyresgästopinionen i detta land karakteriseras som ett grumligt vatten, i vilket politiker fiskar.

Anf. 3 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Det finns, Jörn Svensson, en avgörande skillnad mellan den socialdemokratiska ansatsen och vpk:s ansats. Jag har ganska mycket kontakter med hyresgäströrelsen. Jag var senast i april uppe i Dalarna på årskonferensen hos Dalarnas hyresgäster. Jag försökte förklara och försvara regeringens ekonomiska politik. Det är klart att det sker i en viss motvind. Det är klart att hyresgästerna, som en part i målet, inte gärna vill ha höjda oljepriser. Men det finns ingen person som är enbart hyresgäst – hyresgästerna är också fäder och mödrar, de har barn som går arbetslösa, de arbetar vid industrier som har problem, de lever i kommuner som inte kan anställa dem, därför att kommunerna saknar de finansiella resurserna.

Det är då vi socialdemokrater tillämpar en helhetssyn. Det är då vi undviker att populistiskt fiska i vad som lösryckt ur sitt sammanhang blir ett grumligt vatten. Vi tar det bredare ansvaret. Vi har kuraget att även säga till våra egna anhängare: Vi kan inte gå med på era krav, vi måste sätta in saker och ting i ett helhetssammanhang, vi måste i första hand efter de sex borgerliga åren sanera hela samhällets ekonomi, och då blir det kanske litet sämre temporärt för er som hyresgäster – vi kan inte utnyttja en given hyressänkning – men i alla andra avseenden kommer ni att få det bättre.

Anf. 4 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det är inte fråga om att man inte skall ha ett helhetsperspektiv – det är vi också anhängare av – utan det är fråga om hur man skall fördela bördorna. Vad saken då gäller, och vad som har väglett vårt ställningstagande, är att landets hyresgäster har tillhört dem som fått bära de tyngsta bördorna, därför att boendekostnaderna under en följd av år har stigit snabbare än alla andra levnadskostnader. Speciellt de som bor i hyreslägenheter, de lågavlönade, som ofta är den allra sämst ställda gruppen i samhället, har fått bära en mycket stor del av denna kostnad. Mot den bakgrunden har vi sagt att det är olämpligt att i detta läge höja sådana pålagor som ytterligare skulle öka hyreskostnaderna, när det finns andra möjligheter. Det visar sig ju att ni själva också erkänner att det har funnits andra möjligheter, eftersom ni nu äntligen går med på att höja arbetsgivaravgifterna.

Anf. 5 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Vi måste ha sinne för proportioner. Vad det i realiteten rör sig om är att vi får denna gudasända gåva från OPEC. Vi kan på ett kraftfullt sätt stärka statens inkomster utan att göra det sämre för någon enskild grupp eller något enskilt hushåll i förhållande till situationen exempelvis i höstas. Att utnyttja detta är självfallet det i särklass bästa alternativet. Jag tror att också Jörn Svensson inser det, om han försöker se det i ett helhetsperspektiv. Men som vanligt förmår inte vpk göra detta utan hemfaller åt en ganska enkel retorik. Ni talar om att vi bör försöka föra en arbetarpolitik. Det bör vi göra. Men vi skall inte föra den typ av tämligen hållningslös, opportunistisk politik som ni föreslår.

Det är detta som det i realiteten handlar om. Nu har ni med ert agerande tvingat fram en betydligt sämre lösning än den ursprungliga lösning som vi föreslog. Detta är er svaghet, och det inser den svenska arbetarklassen. Det är därför ni numera får vädja till alla möjliga nya grupper, och det är därför som ni aldrig kommer att bli mer än ett femprocentparti.

Anf. 6 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill påpeka att det inte är vi som varit hållningslösa gentemot hyresgästerna. När det gäller deras intressen har vi alltid följt en konsekvent linje. Det är ni socialdemokrater som är hållningslösa mot dem.

Ibland stöder ni dem, men när det passar er offrar ni dem.

Överläggningen var härmed avslutad.

Finansutskottets betänkande 50*Mom. 1 (de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken)*

I en förberedande votering biträdde reservation 2 av Rolf Wirtén m. fl. med 69 röster mot 17 för reservation 3 av Carl-Henrik Hermansson. 228 ledamöter avstod från att rösta.

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 1 av Lars Tobisson m. fl. med 78 röster mot 68 för reservation 2 av Rolf Wirtén m. fl. 167 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 151 röster mot 78 för reservation 1 av Lars Tobisson m. fl. 85 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (liberalisering av kreditpolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 146 för reservation 4 av Rolf Wirtén m. fl.

Mom. 3 (uttalande om kollektiva löntagarfonder)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 146 för reservation 5 av Rolf Wirtén m. fl.

Mom. 4 (sänkt sjukförsäkringsavgift för mindre företag)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 51 för reservation 6 av Nils Åsling och Rolf Rängård. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (översyn av ATP-systemet)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 68 för reservation 7 av Rolf Wirtén m. fl.

Mom. 6 (skärpt restriktivitet mot kapitalexport och valutaspekulation)

I kontrapositionsvoteringen biträdades utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 9 av Rolf Wirtén m. fl. anförda motiveringen med 153 röster mot 18 för reservation 8 av Carl-Henrik Hermansson. 141 ledamöter avstod från att rösta.

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, som i huvudvoteringen ställdes mot bifall till utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 9 av Rolf Wirtén m. fl. anförda motiveringen, bifölls genom votering med uppresning.

Mom. 7 (uttalande om pris- och hyresstopp)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering,
dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 11 av Rolf Wirtén m. fl. anförda motiveringen och
dels reservation 10 av Carl-Henrik Hermansson
bifölls med acklamation utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering.

Mom. 8 (uttalande för räntesänkning)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 12 av Carl-Henrik Hermansson, bifölls med acklamation.

Mom. 9 och 10 (utredning om den offentliga sektorns roll för sysselsättningen, m. m.)

I kontrapositionsvoteringen biträdades utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 14 av Rolf Wirtén m. fl. anförda motiveringen med 149 röster mot 18 för reservation 13 av Carl-Henrik Hermansson. 148 ledamöter avstod från att rösta.

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, som i huvudvoteringen ställdes mot bifall till utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 14 av Rolf Wirtén m. fl. anförda motiveringen, bifölls genom votering med uppresning.

Mom. 11 (de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan,
dels reservation 15 av Lars Tobisson m. fl.,

dels reservation 16 av Nils Åsling och Rolf Rämgård,
dels reservation 17 av Rolf Wirtén samt
dels reservation 18 av Carl-Henrik Hermansson
bifölls utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 12 (behov av stabila spelregler)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 19 av Rolf Wirtén m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 14 (förslag om avgiftssättning)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 20 av Rolf Wirtén, bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 55

Mom. 1 a (inriktningen av skattepolitiken)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del med 79 röster mot 17 för motion 2435 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 219 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 233 röster mot 78 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 1 b–e (energiskatteuttaget fr. o. m. årsskiftet 1983-1984, m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 2 a (ikraftträdandet av höjningen av elskatten)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan,
dels reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del och
dels reservation 2 av Stig Josefson m. fl. i motsvarande del
bifölls utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 2 c (tillfällig höjning av löneavgiften)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. och reservation 2 av Stig Josefson m. fl. i motsvarande delar med 145 röster mot 17 för det av Oswald Söderqvist under överläggningen framställda yrkandet. 152 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 169 röster mot 145 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. och reservation 2 av Stig Josefson m. fl. i motsvarande delar.

Mom. 2 d (omsättningsskatt på börshandeln, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 298 röster mot 17 för motion 2435 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 5 (industrins elförbrukning)

Utskottets hemställan bifölls med 298 röster mot 17 för motion 2435 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 6 b (vissa regionalpolitiska frågor)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 7 (kredittiden för skatten på malt- och läskedrycker)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 10 (förmögenhetsbeskattningen i företag)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 145 för reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 11 (skattereduktion för aktieutdelning)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 145 för reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 12 (bolagsskatten)

Utskottets hemställan bifölls med 298 röster mot 17 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 2435 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 13 (preliminär B-skatt)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 146 för reservation 7 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 14 (befrielse från löneavgift i vissa fall)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 8 av Björn Molin, bifölls med acklamation.

Mom. 16 (mervärdesskatten)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 9 av Stig Josefson m. fl. anförda motiveringen, bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 30

Nr 165

Mom. 1 (riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken under budgetåret 1983/84)

Fredagen den
3 juni 1983

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl. med 77 röster mot 68 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 2 av Karin Andersson m. fl. anförda motiveringen. 169 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering med 170 röster mot 77 för bifall till reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl. 67 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (snabbutredning av personalsituationen vid AMS)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Alf Wennerfors m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 3 (ett samlat program mot arbetslösheten)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 17 för reservation 4 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 4 (åtgärder mot ungdomsarbetslösheten)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 5 av Alf Wennerfors m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 5 (beredskapsarbeten för ungdomar 16–17 år)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 6 av Alexander Chrisopoulos, bifölls med acklamation.

Mom. 6 (höjning av starthjälpen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 7 av Karin Andersson och Arne Fransson, bifölls med acklamation.

Mom. 7 (bidragsformen dagliga resor m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 16 för reservation 8 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 9 (slopande av arbetsförmedlingsmonopolet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 9 av Alf Wennerfors m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 10 (ytterligare medel till arbetsmarknadsutbildning)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 10 av Alf Wennerfors m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 11 och 12 (kurser i skogsvård, m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 11 av Alexander Chrisopoulos, bifölls med acklamation.

Mom. 13 (medelsanvisningen till Sysselsättningsskapande åtgärder m. m.)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan,
dels reservation 12 av Alf Wennerfors m. fl.,
dels reservation 13 av Karin Andersson och Arne Fransson samt
dels reservation 14 av Elver Jonsson
bifölls utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 14 (medel för åtgärder att främja rekrytering till industrin m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 15 av Alf Wennerfors
m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 15 (kommunala ungdomsslussar)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 17 av Elver Jonsson,
bifölls med acklamation.

Mom. 17 (yrkesinriktad rehabilitering)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 18 av Alexander
Chrisopoulos, bifölls med acklamation.

Mom. 18 (statens invandrarverk)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 19 av Alf Wennerfors
m. fl., bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Civilutskottets betänkande 33

Mom. 1 och 2 (reparationslångivningen)

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 78 för reservation 1 av
Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 3 (de särskilda lokallänen)

Utskottets hemställan bifölls med 220 röster mot 94 för reservation 2 av
Rolf Dahlberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 36

Mom. 1 och 2 (åtgärder inom kommunernas uppföljningsansvar)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 145 för reservation 1 av
Kerstin Göthberg m. fl.

Mom. 3 (utökade ramar för gymnasieskolan)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 2 av Kenth Skårvik, bifölls med acklamation.

Mom. 4 (användningen av stimulansbidraget)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Kerstin Göthberg m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 6 (lönebidragssystem för lärlingsutbildning)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 4 av Kenth Skårvik, bifölls med acklamation.

Mom. 7 (visst samarbete i fråga om den gymnasiala yrkesutbildningen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 5 av Per Unckel m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 8 (förlängning av tvååriga yrkesinriktade linjer i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 18 för reservation 6 av Björn Samuelson.

Mom. 9 och 10 (anslagsberäkningen)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 79 för reservation 8 av Per Unckel m. fl.

Mom. 13 (extra nybörjarplatser inom grundläggande högskoleutbildning)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 9 av Kenth Skårvik, bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande 34

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 68 för reservationen av Karl Boo m. fl.

Finansutskottets betänkande 45**Punkt 1***Mom. 1 (den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn inför 1984)*

I en första förberedande votering biträdde reservation 3 av Rolf Wirtén med 20 röster mot 17 för reservation 4 av Carl-Henrik Hermansson. 276 ledamöter avstod från att rösta.

I en andra förberedande votering biträdde reservation 2 av Nils Åsling och Rolf Rämgård med 52 röster mot 17 för reservation 3 av Rolf Wirtén. 245 ledamöter avstod från att rösta.

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 1 av Lars Tobisson

m. fl. med 78 röster mot 52 för reservation 2 av Nils Åsling och Rolf Rämgård. 184 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 169 röster mot 78 för reservation 1 av Lars Tobisson m. fl. 68 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (besparingar på specialdestinerade statsbidrag till primärkommunerna)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 5 av Lars Tobisson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 3 (förslag till lag om begränsning i kommuns och landstingskommuns rätt att ta ut skatt för åren 1984 och 1985)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 77 för bifall till hemställan i reservation 6 av Lars Tobisson m. fl.

Motivering

Utskottets motivering, som ställdes mot den i reservation 7 av Nils Åsling och Rolf Rämgård anförda motiveringen, godkändes med acklamation.

Punkt 2 (särskilda bestämmelser angående det kommunala skatteunderlaget, m. m.)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering,
dels reservation 8 av Lars Tobisson m. fl.,
dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 11 av Nils Åsling och Rolf Rämgård,
dels reservation 9 av Rolf Wirtén samt
dels reservation 10 av Carl-Henrik Hermansson
bifölls med acklamation utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering.

Punkt 3

Mom. 1 (bemyndigande för regeringen att utge särskilt stöd)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan,
dels reservation 12 av Nils Åsling och Rolf Rämgård samt
dels reservation 13 av Rolf Wirtén
bifölls utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 5

Mom. 1 (utredning om skatteutjämningsystemet)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 51 för reservation 16 av Nils Åsling och Rolf Rämgård.

Mom. 2 (utredning om omvandling av statsbidrag till kommuner och landsting)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 17 av Nils Åsling och Rolf Rämgård, bifölls med acklamation.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (ökning av ramarna för det kommunala skatteutjämningsbidraget m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 18 av Carl-Henrik Hermansson, bifölls med acklamation.

Mom. 5 (utformningen av ett avgiftssystem för finansiering av det kommunala skatteutjämningsbidraget)

Efter ställda propositioner på bifall till

dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering,

dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 20 av Lars Tobisson m. fl.,

dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 21 av Nils Åsling och Rolf Rämgård anförda motiveringen samt

dels reservation 19 av Rolf Wirtén

bifölls med acklamation utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering.

Mom. 6 (anslag)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 22 B av Lars Tobisson m. fl. med 81 röster mot 51 för reservation 23 av Nils Åsling och Rolf Rämgård. 181 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 176 röster mot 78 för reservation 22 B av Lars Tobisson m. fl. 58 ledamöter avstod från att rösta.

Punkt 6

Mom. 1 och 2 (automatiken i statsbidragen m. m. till kommunerna och avgiftsfinansiering av kommunal verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 17 för reservation 25 av Carl-Henrik Hermansson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (inkomstrelaterade, differentierade avgifter för kommunal och statlig service)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 26 av Lars Tobisson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 4 och 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6 (utredning om komplettering av upphandlingskungörelsen m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 27 av Lars Tobisson m. fl., bifölls med acklamation.

3 § Konsumentpolitiska frågor

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1982/83:45 om konsumentpolitiska frågor (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 7 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 45 behandlas budgetpropositionens förslag på det konsumentpolitiska området. Samtidigt behandlas nio motioner, varav en kommittémotion från moderata samlingspartiet som utskottets moderata ledamöter följt upp i ett antal reservationer, som fogats till betänkandet.

En aktiv konsumentpolitik, där den enskilde sätts i centrum, är en väsentlig del av vårt marknadsekonomiska system. Näringsfrihet och fri konkurrens är hörnpelare i en sådan politik och utgör viktiga förutsättningar för ett fortsatt utvecklat välstånd i vårt land.

Såväl konsumenter som producenter är bäst betjänta av att varor och tjänster är anpassade till de krav som konsumenterna kan ställa. Dessa krav kan variera från person till person, men också på grund av att den enskildes livssituation ständigt förändras.

En utveckling mot alltmer lagstiftning och reglering av konsumenternas och producenternas situation kan inte godtas. Inom vår marknadsekonomi och med gällande lagstiftning har konsumenterna ett rimligt skydd. Det viktiga är inte att få ett land med flera lagar utan en ekonomi med mera resurser.

Allt som går under rubriken "konsumentpolitik" är inte nödvändigtvis bra för konsumenterna. Vissa ingrepp kan leda till att kostnaderna och priserna stiger mer än rimligt. Andra åtgärder kan medföra att konsumentverket får ett ansvar för produktionen som gör att verket inte står fritt gentemot producenterna när varorna introduceras på marknaden.

En fungerande marknadshushållning förutsätter fri prisbildning i alla led. Prisstopp, prisreglering och subventioner försvagar drivkrafterna till rationalisering, snedvrider efterfrågan, bidrar till orättvisa konkurrensförhållanden och skapar en dyr och tyngande regleringsbyråkrati. Våra samlade produktionsresurser utnyttjas därmed sämre.

Prisövervakningen och de subventioner som utgår till konsumtionen bör därför på sikt avvecklas. Detta kan ske utan att levnadsstandarden generellt påverkas, om skatter och avgifter i motsvarande mån sänks eller andra fördyrande åtgärder underlåts.

I en fungerande marknadsekonomi har konsumenten en stark ställning. Från denna utgångspunkt borde begreppet konsumentpolitik vara av utomordentligt stor betydelse. Dess värre nödgas vi konstatera att konsumentpolitiken inte har denna ställning i vårt land. En väsentlig orsak härtill är att konsumentpolitiken definierats alltför snävt. Många uppfattar t. o. m. begreppet konsumentpolitik som liktydigt med konsumentverkets myndighetsutövning.

För oss moderater har begreppet konsumentpolitik en långt viktigare betydelse. Det är i själva verket ett viktigt medel för att stärka marknadsekonomin. Det gäller att stärka konsumenternas ställning genom en skattepolitik som skapar ökat utrymme för personlig valfrihet. Det gäller att minska myndighetsutövningen i samhället för att frigöra den enskildes kreativitet och ansvarstagande. Och det gäller att alla myndigheter på konsumentpolitikens område mera inriktar sin verksamhet på att vara ett stöd åt den enskilde än tvärtom.

Med socialdemokraterna i regeringsställning finns det betydande risker för att den "nya konsumentpolitiken" kan leda till ökad samhällskontroll. Skall man tolka uppföljningen från visst myndighetshåll, inte minst från den snart tillträdande konsumentombudsmannen Laila Freivalds, är tendenserna uppenbara. I en intervju i tidningen Vi, nr 17/1983 säger hon: "Vi skall jaga varenda handlare." Hennes inställning är tydligen att konsumentverket har bättre kontakt med de många konsumenterna än de flesta enskilda handlare.

Det här, herr talman, är illavarslande. Det för tankarna till det militanta program som antogs på det socialdemokratiska kvinnoförbundets kongress 1981. Redan detta programs rubrik "Från upplysning till makt" ger en klar fingervisning om vad det är fråga om. I programmet talas det om, att när rörelsen fått inflytande över besluten genom löntagarfonder, är det viktigt att den använder sitt inflytande till att också styra produktionens inriktning. Man säger att *organisationerna* kan påverka konsumentpolitiken. Hela programförslaget andas stort misstroende mot näringslivet. Jag skall ge ett litet exempel. På s. 23 kan vi läsa följande: "När det gäller frukt och rotfrukter kan det betyda att varorna helt enkelt genmanipuleras och att konsumenten t. ex. får ett päron med tjockt skal och mycket litet smak."

Naturligtvis kan man finna sådana här hugskott så bisarra att det inte bör finnas någon risk för att de genomförs. Men man kan inte bortse från det faktum att det är regeringspartiets kvinnoförbund som för fram sådana här tankar. Jag måste fråga socialdemokraternas talesman Lennart Pettersson hur han ställer sig till sådana här idéer. Frågan är på sin plats, då jag också noterat att en företrädare för samma kvinnoförbund, Åsa Håkansson, i en konferens tidigare i år krävde lagstiftning som gör det möjligt att påverka såväl produktionens inriktning som sortimenturvalet i handeln. Hon menade

---

*Konsumentpoli-
tiska frågor*

att olika organisationer, förmodligen vad man kallar folkrörelser, skall tillsätta s. k. branschråd som väljer ut butikens sortiment. Det framgick inte vid tillfället i fråga om andra varor skall vara tillåtna att sälja.

Har verkligen de socialdemokratiska kvinnorna så liten tilltro till de vanliga människorna och deras förmåga att själva besluta om sin konsumtion att de är beredda att sätta konsumenterna under förmyndare? Naturligtvis är det ingen som förmenar socialister rätten att kräva socialism, men varför skall det kallas konsumentpolitik?

Konsumentpolitiken bör vidareutvecklas, men inte på det sätt som socialdemokraterna tänker sig. Framför allt måste man underlätta för konsumenterna att träffa välgrundade och fria egna val. Den grundläggande förutsättningen härför är att vidmakthålla en konsumentstyrd ekonomi och inte en som är dirigerad av myndigheter eller producentstyrd genom att fackföreningarna tar över näringslivet genom löntagarfonder och sätter konkurrens och initiativ ur spel.

Moderat konsumentpolitik kan i korthet sammanfattas i följande punkter:

Lägre skattetryck som gör att konsumenterna har mer pengar att själva bestämma över.

Valfrihet i konsumtionen i stället för mera myndighetsstyrning.

Respekt för konsumenternas förmåga att träffa egna val.

Konkurrens i produktionen så att företagen får anstränga sig att tillverka vad konsumenterna vill ha och till lägsta möjliga priser.

Förbättrad information och goda kunskaper stärker konsumenternas möjligheter att påverka utbudet av varor och tjänster.

Större inslag av konsumentutbildning i den grundläggande undervisningen.

Främjande av hushållsekonomisk och hushållsteknisk forskning för hemarbetets rationalisering.

Skydd mot vilseledande reklam och osunda försäljningsmetoder.

Bibehållande av fria affärstider.

Ingen onödig förbudslagstiftning.

En fri utrikeshandel.

Statens konsumentpolitiska insatser bör i första hand inriktas på information och konkurrensövervakning. Det får inte vara så att den statliga myndigheten, konsumentverket, ses som konsumenternas ställföreträdare med rätt att tala om för företagen hur människorna/konsumenterna egentligen vill ha det. Ofta uppfattas konsumentverket i dag mera som en kontrollmyndighet, som en fiskal myndighet, än som ett serviceorgan.

I en tid då köpkraften minskar och kraven på kunskap, noggrannhet och ekonomisering i hushållens inköp och konsumtion ökar har konsumentverket till största delen frångått politiken att tillgodose kravet på information om varuutbud, priser, kvaliteter m. m. för att i stället alltmer satsa på att styra företagen genom detaljerade riktlinjer. Det föreligger i förlängningen av denna utveckling risk för att vi får ett byråkratystyrt nätverk av detaljerade lagparagrafer och andra bestämmelser.

Denna utveckling, herr talman, måste brytas. Politiker och ämbetsverk skall ha mindre att säga till om – de enskilda konsumenterna mer. Den enskildes ansvarstagande är mera utvecklande för samhället än offentliga bruksanvisningar i form av myndighetsutövning och politisk styrning.

Enligt vår uppfattning bör KO-funktionen brytas ut ur konsumentverket och återstående del av verket renodlas till en ren servicefunktion. Av principiella skäl bör man organisatoriskt skilja mellan förhandlande och normgivande uppgifter å ena sidan och åklagarfunktionen å den andra. Konsumentombudsmannen bör göra sina bedömningar enbart på grundval av lagen och fristående från förhandlingsöverenskommelser och annan verksamhet som konsumentverket bedriver.

Konsumentverket och statens pris- och kartellnämnd bör, så som vi föreslår i den moderata motionen, slås samman till ett organ. I detta sammanhang bör konsumentverkets nuvarande provningsverksamhet överflyttas till statens provningsanstalt. Detta skulle kunna möjliggöra ytterligare samordning av den konsumentinformation som båda verken producerar, varvid ytterligare rationaliseringsvinster borde kunna inhämtas.

Någon verksamhetsutvidgning, som regeringen tänker sig, och som framför allt det socialdemokratiska kvinnoförbundet vill ha, bör icke ifrågakomma – i synnerhet inte i nuvarande samhällsekonomiska läge – det får snarare bli fråga om att söka vägar att åstadkomma ett bättre resursutnyttjande inom de ramar som f. n. gäller, och som det samhällsekonomiska läget kräver i framtiden.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till samtliga moderata reservationer i betänkandet.

Anf. 8 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Konsumentpolitikens uppgift är ju att stödja konsumenterna och stärka deras ställning. Eftersom alla samhällsmedborgare är konsument i den bemärkelsen att vi förbrukar varor och tjänster i den privata hushållningen, berörs vi alla på ett eller annat sätt av konsumentpolitiken. Det är därför viktigt att konsumentpolitiken formas så att den omfattar alla konsumenter – ung som gammal, tätortsbo som glesbygdsbo osv.

Men det är också viktigt att den utgår ifrån den situation som bl. a. svagare konsumentgrupper befinner sig i. Det är inte utifrån myndigheternas roll och position vi skall forma konsumentpolitiken. Liksom i så många andra sammanhang är det viktigt att samhällets insatser – även inom det konsumentpolitiska området – slår vakt om utsatta grupper. Det är också viktigt att konsumentpolitiken sätts in i ett näringspolitiskt sammanhang i många avseenden.

En aktiv konsumentpolitik skall ge information, kunskap och vägledning för konsumenterna. Det blir allt viktigare.

Med goda kunskaper om de varor som produceras och bjuds ut är det lättare att bedöma värdet, priset och inte minst behovet. En konsumentpolitik som inte gör konsumenterna medvetna och kritiska kan leda till konsumtion av varor och tjänster som mer är till skada än till nytta både för

konsumenterna och för samhället i dess helhet.

Konsumentpolitiken måste göra klart att konsumtionen måste ske inom ramen för de resurser vi har. Att konsumera av de resurser som är ägnade till andra, t. ex. nästa generation, kan inte få accepteras. Det ställer i sin tur krav på hushållning och en anpassning av vår produktion till miljöns krav. Och för att lyckas med detta mål – som bör omfatta alla – krävs det att vi är beredda att styra utvecklingen mot vettig konsumtion.

Kunskaper om konsumentpolitiken kan ges och förvärfvas på olika sätt. Inte minst viktigt är det att konsumentkunskapen blir ett viktigt inslag i grundskolan, och då redan på lågstadienivå. En utgångspunkt för den undervisningen är det praktiska arbetet.

Men konsumentkunskapen måste också få vara en viktig del i den gymnasiala utbildningen. Från centrerna sida menar vi därför att konsumentkunskap behövs som ett obligatoriskt inslag på samtliga linjer i gymnasieskolan.

Kunskaper kan förvärfvas på olika sätt. Utöver skolorna kan studieförbund, föreningar och inte minst folkrörelser bidra med kurser med konsumentpolitiskt innehåll. Därmed bidrar man också till att öka kunskapen om konsumentfrågorna.

Det sägs att kunskap är den lättaste bördan, och kunskap om konsumentpolitik orkar säkert alla bära.

Den regionala och kommunala verksamheten inom det konsumentpolitiska området är ett viktigt inslag, och den är viktig att slå vakt om. Här vill jag peka på det utomordentliga arbete som hemkonsulenterna i länen utför. Vi har pekat på detta i centermotionen om konsumentpolitiken.

Nu skall konsumentpolitiken bli föremål för en översyn inom ramen för den särskilda kommitté som regeringen tillsatt. Vi har därför anledning att i vissa avseenden avvakta det utredningsresultatet. Det finns ändå skäl att markera viktiga inslag i samhällets konsumentpolitik som bör bli föremål för prövning under utredningens gång. Det gäller information, utbildning och konsumenternas ställning i förhållande till olika myndigheter.

Utredningen har fått god tid på sig. Uppdraget skall vara slutredovisat senast den 30 april 1985. Det är ganska lång tid – väsentligt längre än andra nytillsatta utredningar, såsom den regionalpolitiska.

Under 1960- och 1970-talen förändrades i stor utsträckning strukturen inom handeln och butiksnätet. Det är viktigt att notera det och vidta åtgärder. Detta är en viktig del av konsumentpolitiken. De små butikerna försvann då nästan på löpande band, medan stormarknaderna växte upp i de större tätorterna. Jämfört med tidigare har när servicen för många människor försämrats de senaste åren. Tillgången till affärer – jag tänker då i första hand på dagligvaruaffärerna – har minskat kraftigt i framför allt glesbygdsregionerna, skogsläna osv. Och avsaknaden av när service drabbar konsumenterna hårt ekonomiskt. Långa avstånd till affärerna, ofta i regioner med undermåliga kollektiva kommunikationer, skapar problem och ökade kostnader för konsumenterna, de enskilda människorna. Särskilt utsatta blir exempelvis pensionärer, handikappade och barnfamiljer.

Därför är det viktigt att i det konsumentpolitiska reformarbetet vidta åtgärder för att trygga när servicen för människorna.

I glesbygden spelar lanthandeln en central roll för servicebehovet. Deras utbud av varor begränsas ju inte heller alltid till matvaror, utan man har många andra varor och produkter. Dessa butiker kan också svara för andra viktiga servicefunktioner. Därför anser vi från centrens sida att det är mycket viktigt att samhället bidrar på olika sätt till att slå vakt om dessa butiker. För människorna i glesbygden är stormarknader i tätorterna inget bra alternativ. Vi måste ha service i närheten av människorna.

För litet drygt ett år sedan drog dåvarande regeringen tillsammans med handelns representanter och organisationer i gång en kampanj för landsbygdshandeln. Kampanjen går under namnet Bygden behöver butiken. Jag tycker att den har visat vikten av ett decentraliserat butiksnät och värdet av en fungerande närservice för konsumenterna. Det är min förhoppning att, sedan kampanjen nu avslutats i år, man kommer att bedriva fortsatta aktiviteter av skilda slag för att slå vakt om butiksnätet ute i bygderna. Inte minst hänger det på konsumenterna själva. Det är ju vi som måste handla i och gynna den egna bygdens butik. Som jag ser det är det en mycket viktig konsumentpolitisk fråga att skapa information och kunskap om värdet av att slå vakt om den egna butiken.

Herr talman! Konsumentpolitiken måste också lära oss att ge akt på reklamen, som ofta kan vara vilseledande och många gånger kan förloda konsumenter till att göra dåliga inköp. Även om man lagstiftningsvägen försöker stärka konsumenternas ställning är det angeläget att vi på olika sätt också är observanta på de ibland aggressiva marknadsföringsmetodernas påverkan. Dess värre träffar man ofta på osunda marknadsföringsinslag.

I en tid då vi dagligen, och i ökad utsträckning, utsätts för påverkan genom olika reklamåtgärder och intensiva marknadsföringskampanjer, utformade av skickliga och målmedvetna reklamkampanjörer, är det viktigt att vi konsumenter har kunskap att kritiskt granska och värdera.

Alla påverkas på ett eller annat sätt av reklam – genom annonser om varor, pryglar och kläder. Vi kan inte undgå att i dagstidningar och veckotidningar se annonser om nya kläder, det nya modet – hur viktigt det är att bära just de kläder som modeskaparna bestämt. Det här påverkar oss alla, inte minst ungdomar, och det påverkar även riksdagsledamöter.

Konsumentverket och allmänna reklamationsnämnden spelar viktiga roller i konsumentpolitiken. För ett par år sedan blev allmänna reklamationsnämnden en fristående myndighet, när den bröts ut ur konsumentverket. Jag tycker att det var en riktig åtgärd, som ur principiell synpunkt varit försvarbar. Dess värre vill nu utskottsmajoriteten åter pröva nämndens organisatoriska ställning, med anledning av ett motionskrav från socialdemokraterna. Att efter så här kort tid pröva nämndens organisatoriska ställning tycker vi från centern inte är bra. Det skapar onödig oro och irritation. Det hade behövts lugn och ro ännu en tid, eftersom så kort tid förflutit sedan nämnden fick en fristående ställning. Det hade varit bra att vänta och se om inte effekterna ändå är de man eftersträvar. De tidigare

principiella skälen för en fristående nämnd håller med andra ord allttjämt enligt vårt att se. Därför borde motionskravet inte ha föranlett någon åtgärd från utskottets sida.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 4 och 7 i utskottsbetänkandet.

Anf. 9 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Att föra en aktiv och målmedveten konsumentpolitik har varit och är en angelägen fråga för folket.

Marknadsekonomin bygger på ett samspel mellan konsumenter och producenter. För att konsumenterna skall kunna göra ett verkligt val mellan de olika varor som producenterna tillhandahåller krävs en effektiv konsumentupplysning. Konsumentverket, som är en statlig myndighet med uppgift att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden, har i detta avseende en viktig funktion. I vårt land saknas egentliga konsumentorganisationer. Bara på några speciella områden finns konsumentorganisationer av större omfattning, närmast bilist- och hyresgästorganisationer. Men inte heller dessa har den uppbyggnad som behövs för att fungera som renodlade konsumentföreträdare. Denna avsaknad av konsumentrörelse är anmärkningsvärd i ett land med i övrigt så starka organisationer, inom t. ex. näringslivet och fackföreningsrörelsen. Detta ger konsumentverket dess särskilda betydelse.

Fri handel och fri konkurrens är viktiga förutsättningar för att marknadsekonomin skall kunna fungera och därmed ge konsumenterna en nyckelställning på marknaden. Genom frihandeln förs varor in i landet, och konsumenterna får möjlighet att välja mellan importerade och svensktillverkade varor. Frihandeln är också av avgörande betydelse för att inget företag skall kunna missbruka sin ställning. Konkurrensen mellan olika företag och företagsformer bidrar till effektivitet i produktionen och till förbättring av konsumenternas möjligheter att välja mellan olika produkter. Den nya konkurrenslagen, som trätt i kraft vid årsskiftet, är ett bra redskap att hålla uppe konkurrensen och förhindra skadliga monopolbildningar. En så långt som möjligt fri prisbildning krävs för att priset skall kunna fungera som signal till konsumenterna och producenter.

I en marknadsekonomi präglad av konkurrens får vi således valfrihet, prispress och produktutveckling. Det ligger i producenternas eget intresse att försöka tillgodose köparnas önskemål.

För att marknadsekonomin skall kunna fungera på avsett sätt krävs att konsumenterna har god tillgång till en korrekt information. En ökad konsumentupplysning är därför av stort värde, speciellt för grupper som annars har en svag ställning på marknaden. En korrekt utformad reklam har i detta sammanhang också stor betydelse, t. ex. för att informera konsumenterna om existensen av nya produkter och tjänster. Samtidigt är det uppenbart att det måste ställas krav på att reklamen liksom annan säljinformation är informativ och inte spekulativ. Prisuppgifter och jämförelsepriser, hemkonsulenter och konsumentrådgivning, datummärkning och

ångervecka är alltihop åtgärder som verkar för ökad information och ökat skydd mot impulsköp.

Herr talman! Ett viktigt inslag i en konsumentvänlig politik är att bibehålla de fria affärstiderna. Socialdemokraterna har tidigare i riksdagen föreslagit att affärstiderna skall regleras. Det är, enligt vår uppfattning, inte i första hand en facklig arbetstidsfråga utan en konsumentpolitisk fråga. De personer som arbetar på helger och kvällar vill av olika anledningar i stor utsträckning ha sina arbetstider förlagda till dessa tidpunkter. Och för de flesta konsumenter är det av avgörande betydelse att kunna förlägga sina inköp till en tidpunkt de själva kan välja.

Socialdemokraterna har under senare tid börjat inse att deras politik på allt fler områden av samhället resulterar i en allt snävare insnärjning i byråkrati och minskad frihet för medborgarna. Detta har föranlett ledande socialdemokrater att börja tala om ökad frihet för medborgarna. Hittills har denna aviserade sinnesförändring inte lett till några som helst konkreta besked. Tvärtom pågår t. ex. en prövning inom regeringen, en prövning av frågan om regeringen genom en ny affärstidslag skall förbjuda fria affärstider. Det är ökade förbud man funderar på i kanslihuset, inte ökad frihet.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 4, 6, 8 och 9.

Anf. 10 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Det är inte läge tidsmässigt för någon längre argumentering i anslutning till de två reservationer som Oswald Söderqvist har fogat till det betänkande från näringsutskottet som vi nu behandlar, även om det vid en längre utläggning kring de här frågorna kanske skulle gå att hitta något kraftkorn – om jag får uttrycka mig i de termer som tvättmedelsreklamen använde för ca 25 år sedan, och som också var ett inslag i bemötandet av konsumenter.

Jag vill bara påminna om att väldigt många människor här i landet befinner sig i ett mycket pressat läge i vad gäller deras ekonomi. Detta läge kan lättas från två håll, antingen genom att inkomsterna ökar eller genom att utgifterna minskar. Här handlar det om att söka minska utgifterna genom att göra så fördelaktiga inköp som möjligt. För att människor skall kunna göra sådana inköp behövs det i vårt genomkommersialiserade samhälle en utbyggd påverkan från konsumentintresset – från tillverkning av varor fram till konsumenternas inköp av varor.

Vi tror att man i detta läge inte skall minska anslaget till statens pris- och kartellnämnd med den vanliga osthyvelsprincipen utan låta anslaget slippa denna nedskärning. Vi tror också att det är till fördel för konsumenterna, om det kommer till stånd konsumentpolitisk verksamhet i samtliga kommuner i landet. Därför menar vi att riksdagen till regeringen skall uttala att den sittande utredningen skall lägga fram förslag i den riktningen. Dess direktiv torde medge att den gör det.

Jag skall till slut bara kommentera ett uttalande som Sten Svensson gjorde i sitt anförande. Han sade: "Vi förmenar inte socialister att kräva socialism,

Fredagen den
3 juni 1983

*Konsumentpoli-
tiska frågor*

men varför kalla det konsumentpolitik." Jag vill hävda att det socialister kräver, och det som vi från vpk kräver, i hög grad handlar om konsumentpolitik. Vi vill organisera samhället på ett planmässigt sätt för att tillgodose människors viktiga grundläggande behov. I den meningen är också socialism konsumentpolitik.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna 1 och 5 i näringsutskottets betänkande 1982/83:45.

Anf. 11 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Detta är väl knappast platsen att föra någon längre konsumentpolitisk debatt i dag – på riksdagens sista dag här i huset dessutom. Jag vill därför börja med att yrka bifall till näringsutskottets hemställan i dess betänkande 45 och avslag på samtliga reservationer. I övrigt skall jag begränsa mig kraftigt.

Jag vill börja med att säga att det är ganska beklämmande att höra Sten Svensson från moderaterna när han vill göra sig till konsumenternas speciella talesman. Det är ju så att ni från moderat håll alltid har stått på den andra sidan när det gäller konsumentpolitiken. Det är de andra intressena ni har slagit vakt om. Så var det från början, så är det även nu.

Ni föreslår ytterligare nedskärningar i anslaget till konsumentverket. Ni föreslår att man skall utreda frågan om en sammanslagning mellan SPK och konsumentverket, med den direkt uttalade målsättningen att den ena nedskärningen efter den andra skall göras. Jag antar att syftet är att slutprodukten skall bli att man har skurit bort hela konsumentverket.

Sten Svensson har här riktat kraftig kritik mot konsumentverkets verksamhet i olika avseenden. Den har varit svepande. Jag vill därför fråga honom: Vad är det för konkret kritik ni vill rikta mot konsumentverket? På vilka områden går ni till attack mot dess verksamhet? Är det arbetet med prisjämförelser? Är det arbetet med produktsäkerhetsfrågor? Är det arbetet med att rensa upp i ensidiga avtalsvillkor? Är det mot forskning till stöd för konsumenterna, särskilt svaga konsumenter? Är det miniminormer när det gäller reklam och liknande saker? Vad är det för områden som ni nu vill skrota i konsumentverkets verksamhet?

Jag tror att det skulle kunna vara intressanta upplysningar för dem som tar del av den konsumentpolitiska debatten. Det kan också bidra till att avslöja var moderaterna verkligen står i konsumentpolitiken.

Konsumentpolitiken behövs enligt socialdemokratin syn för att den enskilde skall kunna göra sig gällande gentemot de moderna storföretagens alltmer förfinade marknadsföringsmetoder. Det är ingen generell kritik i och för sig mot dessa storföretag. De har att jobba inom en ram som skapas inte bara i Sverige utan också av den internationella affärsverksamheten. Jag känner till de marknadsföringsböcker som man har vid olika utbildningsanstalter, där man utbildar folk i att sälja varor. Det som där lärs ut är inte enbart till fördel för konsumenten, utan det går naturligtvis också ut på att i alla lägen sälja de varor som produceras.

Jag vill inte rikta någon generell kritik mot vare sig storföretag eller

läroboksförfattare av denna anledning. Men studerar man vad som föreslås i dessa böcker och hur företagen tar forskningen i sin tjänst för att övertyga konsumenterna om att just deras varor är de bästa, inser man klart att även konsumenterna behöver en talesman och någon som stöttar dem i deras svåra val. Det räcker inte med att flera storföretag är verksamma på marknaden och konkurrerar med varandra. Vi behöver även en konsumentpolitik och ett konsumentverk. Detta bör klart sägas ut. Om moderaterna syftar till någonting annat bör de tala om detta.

I den mera övergripande skrivningen i utskottsbetänkandet och i reservation 6, som bl. a. moderata samlingspartiet står för, finns några svepande formuleringar om att den bästa konsumentpolitiken är den som står på marknadsekonomins grund. Jag kan hålla med om detta. Marknadsekonomin och konkurrensen är den grund vi gemensamt står på. Det finns ingen anledning att skilja ut de olika politiska partierna i detta avseende. I varje fall finns det ingen egentlig skillnad i denna fråga mellan socialdemokratin och moderaterna. Men ni talar om marknadsekonomin såsom det enda saliggörande. Vi har den uppfattningen att marknadsekonomin måste kompletteras och styras med en social målsättning och att samhällsorgan behövs för att övervaka marknadsekonomin. Där finns alltså en betydelskillnad mellan oss, men det är inte fråga om ja eller nej till fri konkurrens. I det fallet har vi som regel samma uppfattning. Jag vill klart slå fast detta i denna debatt.

I övrigt, herr talman, skall jag inskränka mig till några korta kommentarer till anförandena av de talare som tidigare varit uppe i debatten. Per-Ola Eriksson från centerpartiet slog ett slag för de små butikerna, glesbygdsbutiker och liknande, i sitt inlägg. Vi socialdemokrater är på samma linje. När centern nu attackerar stormarknaderna samt en ohämmad etablering utanför kommunernas kontroll, som kan slå sönder de små butikerna, kvartersbutiker, glesbygdsbutiker och andra, är socialdemokratin och centern överens. Det återstår bara att se om vi är överens också när det gäller att hitta medlen för att komma till rätta med dessa problem. Det får vi kanske svar på i höst, när riksdagen skall behandla den typen av frågor. Jag hoppas att centern då inte viker från sin här verbalt uttryckta uppfattning utan är beredd att gå från ord till handling när det gäller att skydda de små butikerna, kvartersbutiker och liknande, så att vi får en viss kontroll över stormarknadsetableringar och etableringar i kommunernas stadskärnor.

Detta var en kommentar till centerns linje. Det var det grundläggande. Jag vill än en gång understryka att vi socialdemokrater på den punkten är beredda att diskutera vidare.

Hugo Bergdahl från folkpartiet sade i sitt inlägg en hel del kloka saker, som med fördel skiljer sig från folkpartiets partimotion om konsumentpolitiken, vilka mera liknar den moderata uppläggningsen. Dock sade Hugo Bergdahl en sak, som jag har anledning att reagera mot. Han påstod att det inte finns några konsumentorganisationer i Sverige. Därför behövs konsumentverket. Jag vill säga följande: Vi behöver konsumentverket, men det finns i Sverige faktiskt konsumentorganisationer som är verksamma på olika sätt. Inte

Fredagen den
3 juni 1983

*Konsumentpoli-
tiska frågor*

minst fackföreningsrörelsen gör ett värdefullt arbete för att garantera sina medlemmars köpkraft genom att övervaka priser och liknande. Framför allt har vi något som är ganska unikt för Sverige i fråga om styrka och framgång, nämligen konsumentkooperationen. Konsumentkooperationen kan inte i alla avseenden gå med egna vågor genom havet när det gäller att införa förbättrade marknadsföringsmetoder eller större priskonkurrens osv., eftersom den måste följa de regler som gäller, men konsumentkooperationen har ändå gjort mycket gott för konsumenterna och kommer att göra mycket gott. Ett av de kanske allra viktigaste konsumentorgan som vi har i vårt land långsiktigt är just konsumentkooperationen. Jag ber Hugo Bergdahl att inte glömma bort den.

Till slut vill jag understryka vad Per Israelsson från vpk sade, nämligen att många människor i vårt land lever i ett pressat ekonomiskt läge. Det gäller inte enbart att få ut så stora löner som möjligt – vi vet att det finns begränsade möjligheter till detta i dagens situation – utan det gäller också att se till att man får det bästa möjliga när man köper något. Även på den punkten behövs konsumentverket och konsumentpolitiken.

Med detta, herr talman, vill jag än en gång yrka bifall till näringsutskottets hemställan i dess betänkande 45.

Anf. 12 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag är överens med Lennart Pettersson om att vi behöver mycket tid för att diskutera dessa frågor. De är viktiga för framtiden, och de är viktiga när det gäller våra ansträngningar att stärka marknadsekonomins funktionssätt i vårt samhälle.

Låt mig därför begränsa mig till att sammanfatta mina svar på Lennart Petterssons frågor. Jag nämnde i mitt anförande att KO-funktionen skall brytas ut – provningsverksamheten skall flyttas till statens provningsanstalt. Återstående del av konsumentverkets verksamhet skall renodlas till en servicefunktion.

Den konkreta innebörden av detta ställningstagande är att den verksamhet som leder fram till lagstiftning och regler av olika slag skall avvecklas. Vad vi framför allt har reagerat mot från moderat håll är konsumentverkets riktlinjeverksamhet. Vi har ständigt frågat till vilken kostnad ett sådant arbete sker, på vilket sätt det kommer den enskilde konsumenten till hjälp i en köpsituation och hur mycket konsumenten får betala av de prishöjningar på varor och tjänster som berörs av konsumentverkets riktlinjer.

Vad vi sammanfattningsvis skall göra, vilket framgår av våra reservationer, är att avreglera och avbyråkratisera. Politikerna skall inte skriva bruksanvisningar för allting, politikerna har inte heller några förutsättningar för detta. Politikerna skall ha mindre att säga till om. De enskilda konsumenterna skall i motsvarande mån ha mer att säga till om.

Det är glädjande att Lennart Pettersson vill försvara marknadsekonomi, men han drar felaktiga slutsatser av denna sin insikt. Marknadsekonomins grundpelare är ju fri företagsamhet, fri konkurrens och fritt konsumtionsval. Vi vill med vår politik åstadkomma en situation där marknadsekonomi

fungerar bättre, och det är där vårt synsätt skiljer sig från socialdemokraternas.

Anf. 13 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Lennart Pettersson ville på något sätt göra gällande att vi från folkpartiets sida inte har en positiv inställning till en fullödlig konsumentinformation.

Jag inledde mitt första anförande med att konstatera följande. Att föra en aktiv och målmedveten konsumentpolitik har varit och är en angelägen fråga för folkpartiet. Jag vill vidhålla att detta konstaterande täcker en verklighet, som klart framgår om man försöker skriva historia av det som har hänt under gångna år.

Vi anser att konsumentverket har en mycket viktig uppgift i detta sammanhang. Om Lennart Pettersson kommer fram till att detta konstaterande skulle strida mot innehållet i den partimotion som vi har väckt på detta område, har Lennart Pettersson inte läst vår motion. Jag föreslår att han läser den för att få en verklighetsbild av våra åsikter på detta område. Detta var vad jag ville kommentera i Lennart Petterssons inlägg.

Anf. 14 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Det är verkligen synd att konsumentfrågorna skall sparas till sista dagen här i riksdagen och att vi har så ont om tid. Detta är mycket viktiga frågor. För oss liberaler är konsumentpolitiken en viktig del av samhällsfrågorna. Nära nog varje dag står vi som enskilda individer i en valsituation, när vi gör våra inköp. Hur vi väljer och vad vi köper beror till stor del på våra kunskaper som enskilda konsument. Det beror på utbudet på varor, priserna, hur varorna exponeras och kvaliteten på varorna. Folkpartiets inställning är att den enskilde konsumenten på bästa sätt skall använda sina kunskaper och sina kvalifikationer. Vi behöver därför en effektiv konsumentupplysning för att underlätta arbetet för landets konsument.

Men vi behöver också en marknadsekonomi som bygger på ett samspel mellan konsument och producenter. Vi anser från folkpartiets sida att informationen bör stärkas för att ge konsumenterna underlag till valfrihet. Men vi menar också att ansvaret för information om varor och tjänster inte enbart kan läggas på den offentliga verksamheten. Näringslivet bör här ta sitt ansvar. Det finns stora kunskaper hos tillverkare, importörer och detaljister som bör objektivt lämnas till kunderna. Men det är alltså konsumenterna som skall vara pådrivande och påtryckare för att få fram bra varor till rimliga priser.

Stordrift och ett alltför snävt rationaliseringstänkande har i vissa fall lett till en kvalitetsförsämring av varorna. Senast exemplifierat var detta i Dagens Nyheters helsida häromdagen om vårt matbröd och våra limpor, där det redovisades ett ur konsumentsynpunkt oacceptabelt förhållande beträffande vårt dagliga bröd.

Folkpartiet anser att det är väsentligt att dagens ungdomar redan i skolan bibringas kunskaper i konsument- och konsumtionsfrågor. En undersökning

visade nyligen att det är dagens 15-åringar som lägger ned mest pengar på kläder och är mest styrda av modet. För folkpartiet var det därför viktigt och naturligt att införa konsumentkunskap i skolundervisningen för att så tidigt som möjligt lära dagens elever att bli kunniga konsumenter.

Vi lägger ner mer pengar på snask och konditorivaror än vad samhället fördelar i form av barnbidrag till barnfamiljerna. Har vi råd med detta? I tider med krympande ekonomi och sänkta reallöner behöver vi konsumenter som kan hushålla med resurserna. Detta blir till gagn för såväl hushållens ekonomi som för landets. Jag anser att hushållens ekonomi därför är ett viktigt prioriteringsområde inom konsumentpolitiken. Konsumentverket, de regionala hemkonsulenterna och konsumentnämnderna utgör en viktig informationsbank för spridning av råd och fakta för att hjälpa oss konsumenter.

Herr talman! Jag tar mycket illa vid mig av Sten Svenssons påhopp på konsumentverket och dess blivande generaldirektör. Jag tror att tjänstemännen inom konsumentverket och inom konsumentnämnderna gör ett mycket bra arbete inom ramen för de regler som de har att följa. Riktlinjerna för deras arbete är ju fastställda av riksdagen.

Det är emellertid viktigt att balans och samordning mellan tre nivåer kan upprätthållas. Det finns tyvärr då det gäller hemkonsulentverksamheten oroande signaler om en minskning av antalet tjänster ute i landet. Det är mer än beklagligt med tanke på de viktiga uppgifter som hemkonsulenterna har vad beträffar information och undervisning i skolorna.

Fri handel och konkurrens är viktiga förutsättningar för att marknadsekonomi skall fungera och därmed ge konsumenterna en nyckelställning på marknaden. Vi avvisar protektionistiska åtgärder.

Herr talman, med detta vill jag yrka bifall i första hand till reservation 6, som berör konsumentpolitikens inriktning i stort.

Jag yrkar även bifall till reservation nr 8, som rör upphävande av bestämmelser i marknadsföringslagens 7 och 8 §§ rörande kombinerade utbud. Det handlar om kombinationserbjudanden. Konsekvenserna och regeln om s. k. naturligt samband ter sig nästan löjliga. En frisör får t. ex. inte bjuda på kaffe under väntetiden; det anses vara otillbörligt kombinationserbjudande. Men tandkräm gratis vid köp av tandborste går an. Folkpartiet anser att vi bör lägga koncentrationen och de knappa konsumentpolitiska resurserna på prisinformation i stället för att hänge oss åt byråkratiska tolkningar av lagen. Först när detta är prövat och har visat sig otillräckligt får annan lagstiftning övervägas.

Den kommitté som regeringen tillsatt för att överse konsumentpolitikens inriktning får enligt utskottsmajoritetens förslag i uppdrag att på nytt pröva frågan om allmänna reklamationsnämndens organisatoriska ställning. Från folkpartiets sida yrkar vi avslag på detta förslag och därmed bifall till reservation nr 4.

Av direktiven till kommittén framgår att huvudinriktningen i detta arbete bör vara att pröva konsumentpolitikens inriktning, ej dess institutionella ram. Utskottets förslag strider enligt min mening mot intentionerna.

Dessutom var de flesta remissinstanser, när frågan 1979–1980 utreddes, för ett skiljande av allmänna reklamationsnämnden från konsumentverket. Främsta skälet var att nämnden borde organiseras så att dess opartiskhet ej kunde ifrågasättas. Det sakskalet är fortfarande starkt och välmotiverat. Därför bör allmänna reklamationsnämnden och konsumentverket fortfarande vara organisatoriskt åtskilda enheter.

En viktig målsättning för konsumentpolitiken rör enligt folkpartiets mening säkerhetsfrågorna. Det gäller vuxna och inte minst barn. Med stöd av arbetsmiljölagen handläggs produktsäkerhetsärenden av arbetarskyddsstyrelsen. Men verket har f. n. endast möjlighet att syssla med ärenden som rör produkter som används i arbetslivet. Folkpartiet anser att samma säkerhetskrav måste ställas på en vara oavsett om den används i hemmet eller på arbetsplatsen. Många produkter som finns för försäljning på marknaden används ömsom i hemmen och i arbetslivet. Tidigare fanns i arbetarskyddslagen möjlighet för arbetarskyddsstyrelsen att ingripa mot farliga produkter, trots att dessa egentligen var sådana som inte omfattades av lagen utan användes i hemmen. Vi har därför i vår motion föreslagit en utredning i frågan. Jag yrkar bifall till reservation nr 9.

Till sist, herr talman, vill jag säga att folkpartiet anser att vi även fortsättningsvis skall slå vakt om de fria affärstiderna.

Med det jag har sagt yrkar jag alltså bifall till reservationerna 4, 6, 8 och 9.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (anslag till statens pris- och kartellnämnd)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 17 för reservation 1 av Oswald Söderqvist.

Mom. 2 (sammanslagning av statens pris- och kartellnämnd och konsumentverket)

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 77 för reservation 2 av Erik Hovhammar m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (anslag till konsumentverket)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Erik Hovhammar m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 5 (allmänna reklamationsnämndens organisatoriska ställning)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 143 för reservation 4 av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 6 (kommunal konsumentverksamhet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 5 av Oswald Söderqvist, bifölls med acklamation.

Nr 165

**Fredagen den
3 juni 1983**

Ajournering

*Ändring i lagen
om finansbolag,
m. m.*

Mom. 7 (konsumentpolitikens inriktning i stort)

I kontrapositionsvoteringen biträddes reservation 6 av Erik Hovhammar m. fl. med 100 röster mot 53 för reservation 7 av Tage Sundkvist och Ivar Franzén. 159 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 170 röster mot 94 för reservation 6 av Erik Hovhammar m. fl. 50 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (upphävande av bestämmelser rörande kombinerade utbud m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 8 av Erik Hovhammar m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 11 (överföring av produktsäkerhetsbestämmelser från marknadsföringslagen till arbetsmiljölagen)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 9 av Hugo Bergdahl, bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Ajournering

Anf. 15 TALMANNEN:

Jag hemställer att kammaren måtte ajournera sina förhandlingar till kl. 11.50 för att bereda finansutskottet tillfälle att besluta om sammanställningar av statsbudgeten m. m.

Denna hemställan bifölls, varefter förhandlingarna ajournerades kl. 11.34.

5 § Kammarens förhandlingar återupptogs kl. 11.50 under ledning av förste vice talmannen.

6 § Ändring i lagen om finansbolag, m. m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkanden
1982/83:46 om ändring i lagen om finansbolag, m. m. (prop. 1982/83:154),
1982/83:47 om ändring i aktiefondslagen (prop. 1982/83:133),
1982/83:51 om godkännande av 1983 års internationella kaffeavtal, m. m. (prop. 1982/83:142) och
1982/83:54 om tillfällig handel (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 16 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkanden 46, 47, 51 och 54 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Anf. 17 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Med hänvisning till den redovisning av ärendena som näringsutskottet har gjort i betänkandena 46, 47, 51 och 54 ber jag att få yrka bifall till samtliga moderata reservationer.

Anf. 18 ROLF WIRTÉN (fp):

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som Hugo Bergdahl har fogat till näringsutskottets betänkande 46.

Anf. 19 PAUL JANSSON (s):

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Näringsutskottets betänkande 46

Mom. 1 (lagförslagen)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 1 av Erik Hovhammar m. fl. med 79 röster mot 18 för reservation 2 av Hugo Bergdahl. 210 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 212 röster mot 78 för reservation 1 av Erik Hovhammar m. fl. 19 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (utländska bankers etablering i Sverige)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Erik Hovhammar m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 47

Mom. 1 (lagförslag om ändring i aktiefondslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 213 röster mot 95 för reservationen av Erik Hovhammar m. fl.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 165

Fredagen den
3 juni 1983

---

*Ändring i lagen
om finansbolag,
m. m.*

Näringsutskottets betänkande 51

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 231 röster mot 78 för bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen av Erik Hovhammar m. fl.

Näringsutskottets betänkande 54

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande

1982/83:37 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Föredrogs

socialutskottets betänkanden

1982/83:37 om vård av vuxna missbrukare och

1982/83:38 om arbetstid och semester.

Anf. 20 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Socialutskottets betänkanden 37 och 38 kommer att debatteras i tur och ordning, och voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas socialutskottets betänkande 37 om vård av vuxna missbrukare.

Vård av vuxna missbrukare

Anf. 21 GÖRAN ERICSSON (m):

Fru talman! Till socialutskottets betänkande nr 37 har fogats åtta moderata reservationer, till vilka jag inledningsvis yrkar bifall.

När det gäller den moderata reservationen om utvidgning av tredjemansskyddet avvisar majoriteten vårt yrkande om att inte bara närstående utan även tredje man skall skyddas.

Alkoholmissbruket föder våld. Genom studier av kriminologen Leif G. Persson 1979 har det klarlagts att inemot 90–95 % av alla våldsbrott har sin grund i alkoholmissbruk eller alkoholpåverkan.

Nu menar utskottsmajoriteten att våldshandlingar mot tredje man – som inte är ovanliga – inte skall föranleda någon samhällets åtgärd ur behandlingssynpunkt. Ståndpunkten är något besynnerlig, tycker vi, och förskjuter balansen mellan missbrukare och andra medborgare till missbrukarens fördel.

I den moderata reservationen om skydd mot sociala skadeverkningar menar vi moderater att snabbt uppkommande sociala skador, inte minst vid narkotikamissbruk, skall kunna utgöra intagningsgrund. Vår mening är att

tidiga tecken skall utnyttjas och därmed medverka till att rehabiliteringen blir mindre omfattande och har större utsikter att lyckas. Även detta avvisar majoriteten, och man tycks vara nöjd med den omänskliga och grymma tillvaro som missbrukarna lever i och där själva beroendet är det grymmaste tvånget. Man vill avvakta till dess att missbruket antagit sådana proportioner att det är farligt för missbrukaren själv eller någon närstående.

Fru talman! Jag vill kort beröra den människosyn som bör prägla samhällets socialtjänst. Är det en god människosyn att avvakta en dramatisk utveckling, som för den enskilde missbrukaren bara kan sluta i en tragedi? Är det en god människosyn att avstå från att hjälpa, till dess att livslånga skador inträtt? Svaret måste naturligtvis bli nej! Det är en i alla avseenden förkastlig människosyn, och den är främmande för vårt samhälle.

Vi moderater kan inte förstå denna cynism. Utskottsmajoriteten verkar vilja skydda missbrukaren från hjälp. Man vill avvakta och följa upp tillämpningen av LVM. Erfarenheterna under 1982 ger ett fullkomligt skrämmande perspektiv. LVM har tillämpats i ett ytterst litet antal fall, och dess brister torde även för utskottsmajoriteten framstå som uppenbara.

När det sedan gäller den moderata och centerpartistiska reservationen om utredning och ansökan om vård vill jag säga att vi reserverar oss svårt att förstå hur man genom en utbyggd socialenhet på länsstyrelserna skall kunna snabbt få grepp om missbrukarna och lära känna dem som behöver vård. Såvitt vi kan förstå kommer tvångsvård av missbrukare att inställas under minst ett år, till dess att länsstyrelserna anställt personal, upprättat nödvändiga register, införskaffat en dator och utbildat kontorspersonal och andra funktionärer. Det är också viktigt att den handläggande personalen tränas upp och erhåller nödvändig utbildning i missbrukarvård.

Självfallet är det så, att den erfarna socialarbetarkåren även fortsättningsvis skall handlägga ärenden om missbrukare.

Men när man läser majoritetens skrivning finner man ett enligt min mening oroande inslag. Man tycks vilja skapa ett rent rättsligt motsatsförhållande mellan den utslagne missbrukaren å ena sidan och samhällets socialtjänst å den andra. Mellan dessa skall det uppenbarligen råda samma förhållande som mellan parterna i en brottmålsprocess.

Fru talman! Jag vill göra följande deklARATION – jag tror det är nödvändigt: Samhällets socialtjänst är faktiskt uppbyggd för den enskildes hjälp och stöd. Det tycks som om detta empiriska faktum nu måste upprepas i denna kammare.

Jag har svårt att se att LVM nu helt plötsligt skulle ha tillämpats så frekvent att detta blivit ett problem. I inget tidigare ärende under detta riksmöte har socialdemokrater så slagit vakt om rättssäkerheten som i detta fall. Det kan ju objektivt sett tyckas vara en fin gest att ägna de utslagna denna uppmärksamhet. Men bakom den eländiga demokrati man nu bygger upp och det rena domstolsförfarande man iscensätter, där hjälparen inte får hjälpa förrän han bevisat att hjälp behövs, ligger en cynisk och kall syn på den utslagne. Han eller hon är inte betjänt av att det allmänna ombudet vinner processen. Vinsten innebär ju fortsatt förnedring och utslagning. Ni tar på er

Fredagen den
3 juni 1983

---

*Vård av vuxna
missbrukare*

ett ohyggligt ansvar för människoliv.

För oss moderater är det här enkelt. Vi bekänner oss till den människosyn som säger att missbrukare – och jag upprepar att det gäller missbrukare – snarast skall ha vård. Det finns ingen missbrukare som öppet erkänner sitt missbruk. Men med de skickliga socialarbetare, hängivna sin uppgift, som vi har i det här landet och med de duktiga socialläkare vi förfogar över är frågan om när vården skall sättas in inget problem. Möjligen kan frågan om vårdens längd ställas under debatt.

Genom detta betänkande offrar ni många människor. Gå sedan inte upp i denna eller andra talarstolar och ondgör er över överdödligheten bland de utslagna! Ni för enligt vår mening en politik *mot* de utslagna, inte *för* dem.

Fru talman! Jag skall avslutningsvis beröra den moderata reservationen om vårdtidens längd.

Det börjar nu bli ett av de flesta behandlare erkänt faktum att med längre vårdtider följer högre rehabiliteringseffekt. Det är också numera tämligen klart att det ligger en brytpunkt någonstans vid sex månaders vårdtid.

Under min tid i Stockholms kommuns socialnämnd med huvudsaklig verksamhet på missbruksområdet fann vi att institutioner med maximalt sex månaders vårdtid genomgående fick de flesta återfallen. När man lyckades kvarhålla missbrukare längre blev behandlingen efter den sjätte månaden mer innehållsrik, och missbrukaren deltog på ett mer engagerat sätt i sin egen rehabilitering.

Av utskottsbetänkandet framgår att majoriteten inte talar om någon behandling, utan om huruvida hälsotillståndet medger en förlängning från nuvarande två till fyra månader. Majoritetens inställning väcker många frågor, inte minst frågan om hur en behandlare skall kunna genomföra en lyckad behandling av en missbrukare som ni tålmodigt väntat ut, intill dess att hans missbruk blivit riskabelt för hans egen hälsa. Här finns kanske 10 eller t. o. m. 20 års alkoholmissbruk i bakgrunden. Ni ger behandlaren två månader och blir sannolikt förvånade om han inte lyckas.

Fru talman! Denna inställning är närmast ofattbar. Nu kommer företrädarna för majoriteten att hävda att det endast är inledningen av vården som skall ske med tvång och att den sedan skall vara frivillig. Alkoholmissbrukare har sin svåraste pårs efter två månader. Ingen missbrukare kommer då, när återsuget är som störst, att finna det tilltalande att gå in i vård frivilligt. Missbrukaren får inte ens tillfälle att vara intagen så länge att han blir psykiskt och fysiskt avgiftad.

Mot den bakgrunden hyser vi viss förståelse för att socialarbetarna knappast använder LVM, eftersom den troligen inte har någon som helst positiv effekt på missbrukaren. Det kan tvärtom vara så att den ger en negativ effekt genom det rättsförfarande som ni vill anställa med tjänstemännen från länsstyrelsen som åklagare och det offentliga ombudet som försvarare.

Fru talman! Partiernas inställning på missbruksområdet ger en entydig bild. Socialdemokraterna för en politik mot de utslagna och för en ökad byråkrati. Vi moderater vill driva en politik i rakt motsatt riktning: mot en

ökad byråkrati och för de utslagna. Jag påstår inte att socialdemokraternas djupt tragiska politik är medveten – det vore närmast en ärekränkning mot utskottsmajoriteten – men kan den verkligen vara orsakad av ren okunskap? Jag låter frågan stå öppen. Men det är en ohygglig politik, vilken vi moderater med kraft tar avstånd från. 1960- och 1970-talens utveckling har visat att vi även här kommer att få rätt – men till vilket grymt pris!

Fru talman! Jag yrkar bifall till de åtta moderata reservationerna i utskottets betänkande 37.

Anf. 22 RUNE GUSTAVSSON (c):

Fru talman! När vi för något år sedan tog ställning i dessa frågor sade jag ungefär så här: Jag ser det här beslutet som ett steg på vägen, men det är långt ifrån tillfredsställande, och vi kommer att få göra väsentliga justeringar för att vi skall kunna få en effektiv lagstiftning.

Vi får se detta mot bakgrund av det synsätt som fanns i de här frågorna på 1960-talet och in på 1970-talet, då det var stora opinionsmöten ute i landet mot allt vad som kunde betraktas som tvångsinslag. Men jag vågar säga att det har blivit en väsentlig tillnyktring i dessa frågor under den senaste tiden – verkligheten har visat det.

Jag skall först bara med ett par ord beröra reservation 3. Vi har varit emot konstruktionen att till länsstyrelsen överföra uppgiften att utreda och ansöka om vård. Vi står fast vid den uppfattningen, och jag vågar säga att vi är betydligt starkare i vår tro nu än tidigare.

Socialutskottet gjorde en resa för inte så länge sedan till Göteborg och Bohuslän. Vi hade kontakter med två socialförvaltningar, socialförvaltningarna i Lysekil och Göteborg, där vi var en hel förmiddag. Jag är förvånad över att socialdemokraterna inte lyssnade på vad man sade där. Vi fick det klara beskedet från båda hållen att det här systemet inte kommer att fungera. Vi får göra arbetet på socialförvaltningen, menade man. Det kommer att bli en fördröjning av arbetet, och det blir inte effektivt. Den uppfattningen har man på många håll.

I valrörelsen besökte jag flera socialförvaltningar, och man gjorde samstämmiga uttalanden. Detsamma gäller länsstyrelserna. Man har inte kunskaperna och inte tillräckligt med personal. Därför kommer det inte att fungera, anser man. Jag hade faktiskt hoppats att vi skulle sett till verkligheten och blivit eniga på den här punkten om att låta socialnämnderna arbeta med detta även i fortsättningen.

Sedan vill jag bara med ett par ord beröra det som Göran Ericsson tog upp. Vi har diskuterat de här frågorna mycket här i riksdagen under årens lopp, och jag tycker att det är att ta i litet väl mycket, Göran Ericsson, att påstå att socialutskottets majoritet skulle vara nöjd med de grymheter som de nuvarande förhållandena leder till. Jag råder Göran Ericsson att läsa vad vi har sagt. Vi har före Göran Ericssons tid i socialutskottet i utskottet varit överens om att man borde tillsätta en socialberedning, som skulle följa upp de här frågorna. Vi trodde nog alla att det här systemet knappast skulle komma att fungera helt tillfredsställande, och därför ville vi att man skulle

följa upp den nuvarande lagstiftningen och dess tillämpning. Anledningen till att vi inte har ställt oss bakom de moderata reservationerna är just den, att socialberedningen skall behandla i stort sett samtliga de frågeställningar som moderaterna tar upp i sin reservation. Jag delar den uppfattning som redovisas i dessa reservationer. Men låt nu socialberedningen klara av det här och komma med ett samlat förslag.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservationerna 3 och 8 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 23 EVERT SVENSSON (s):

Fru talman! Det kanske inte är rätta tiden att ta upp en längre vårdpolitisk debatt när riksmötet står inför sitt slut, inte bara för den här våren utan också i det här huset.

Jag tycker, som Rune Gustavsson, att Göran Ericsson tar i alldeles fruktansvärt. Vad är det för anklagelser som riktas i första hand mot oss socialdemokrater? Vi skulle vara cyniska.

Det är bara på det sättet att detta är ett svårt ämne. Vi har haft en nykterhetsvårdslag under många år. Vi vet att många människor dog av alkoholskador under den tiden. Vi vet att människor gick in och ut på våra institutioner. Vi rädde inte på det läget. Människorna gick, kan man säga, ibland mot en säker död. Såvitt jag kan se finns det bara en sak som kan lösa detta, och det är att man spärrar in människor för hela deras liv och låter dem få inackordering bakom lås och bom.

Vi kommer att dras med detta problem så länge vi har alkoholskadorna. Den linje som vi nu försöker följa är att vi så långt det är möjligt arbetar med frivillighet. Det var svårt nog att få till stånd den lagstiftning som vi nu diskuterar, LVM. Rune Gustavsson påminde om den diskussion som vi hade och som gick genom hela socialarbetarkåren och bland dem som sysslade med sociala frågor i detta avseende. Men den stora majoriteten var överens om att man i ett ingångsläge måste ta till tvångsåtgärder. Vi kopplade denna lagstiftning till socialtjänstlagen, som i sig talar om frivillighet.

Med frågan om vårdtidens längd sysslar socialberedningen. Den sysslar också med hur inledningen av vården skall ske. Det är inte minst fråga om att den skall inledas på sjukhus eller sjukvårdsavdelning. Där kommer vi nämligen i konflikt med hälso- och sjukvårdslagens frivillighet. Frågan ställs här om vi måste införa en tvångsbestämmelse för att klara detta.

Hela LVM är föremål för utredning och beredning. LVM kom till i slutet av en lång diskussion. Den kom till under väldigt kort tid – tidspressen var hård. Vi sade då att det första som socialberedningen skall göra är att ta upp och följa denna fråga. Därför tycker jag att en del av de här reservationerna är helt onödiga.

Jag ser att Sonja Rembo sitter här i kammaren och lyssnar till debatten. Hon plus representanter för vartenda parti i riksdagen är med i socialberedningen. Det finns alltså en direktkontakt. Socialberedningen skall framlägga ett betänkande till hösten. Man drar sannerligen inte ut på tiden i dessa frågor.

Jag nöjer mig med detta. Det finns mycket att säga om varje reservation. Några reservationer är sådana att de knappast dyker upp i socialberedningen, i varje fall inte i den meningen att vi kan tänka oss någon större diskussion om dem. Det gäller främst utredning och ansökan om vård.

Fru talman! Jag nöjer mig med dessa ord. Jag yrkar bifall till socialutskottets hemställan i betänkande nr 37 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 24 GÖRAN ERICSSON (m):

Fru talman! Jag skall också vara kortfattad. Under LVM:s tillämpningsområde har vi, förutom alla de tunga alkoholmissbrukarna, fört in 10 000–12 000 "tunga" sprutnarkomaner. De kan alltså bli föremål för tvångsomhändertagande.

Vi kan nu konstatera, Evert Svensson, de kalla fakta som finns i papper från socialberedningen. De säger att 24 % färre missbrukare omhändertas jämfört med sista året då nykterhetsvårdslagen var i kraft.

Min principiella ståndpunkt är att detta är ovärdigt. Här finns ett stort antal människor, som på grund av ett tungt missbruk far oerhört illa. Visserligen kan vi avvakta socialberedningen, men under den tiden dör folk av sitt missbruk. Det krävs snabba åtgärder.

Jag delar alltså Evert Svenssons principiella inställning; vi skall naturligtvis använda oss av frivilligheten så långt det är möjligt. Därom råder ingen delad mening mellan partierna här i kammaren. Det allvarliga är att den delade meningen framträder när vi diskuterar de mest utslagna – de människor som är oförmögna att själva bestämma. Dem måste vi kunna ta in för vård. Det måste ske för att vi skall kunna hjälpa dem. Nu skall ni anställa stora processer och se till att de får advokater som hjälper dem att bli fria, så att de får komma ut och supa ihjäl sig. Detta vänder vi oss emot, Evert Svensson. Vi är i sak på det hela taget överens. Men vi hävdar att människor inte får fara illa på detta sätt.

Anf. 25 SONJA REMBO (m):

Fru talman! Med anledning av att Evert Svensson apostroferade mig i sitt inlägg, vill jag bara här avge en röstförklaring.

Jag kommer att stödja de moderata reservationerna i socialutskottets betänkande, och jag ser mig helt fri att ta upp samtliga de yrkanden som vi moderater har i denna fråga i socialberedningens fortsatta arbete.

Anf. 26 EVERT SVENSSON (s):

Fru talman! Inte hade jag tänkt mig någonting annat från Sonja Rembos sida.

LVM är en lag med bestämmelser rörande omedelbart omhändertagande. Man måste vidta denna åtgärd i speciella fall. Frågan är hur länge vården skall pågå, i vilken utsträckning man skall använda tvång och hur man skall använda tvång och frivillighet.

Vi hade en debatt tidigare, och där sade jag att jag finner en skillnad mellan Göran Ericssons första inlägg och hans andra inlägg. Han sade i sitt andra

Fredagen den
3 juni 1983

Vård av vuxna
missbrukare

inlägg att vi är överens om att använda så mycket frivillighet som möjligt, men vi måste skydda människor i ett visst läge.

Ja, också jag kan skriva under på det. Så vill vi ha det. Men när vi försöker forma en politik efter dessa riktlinjer säger Göran Ericsson, å moderaternas vägnar, att vi är cyniska, att vi inte begriper problemen. Det är klart att man reagerar hårt mot sådana omdömen.

Socialberedningen arbetar – vi har sammanträde nu på måndag, och i höst kommer ett betänkande där vi tar upp de flesta av dessa frågor.

Därför är ingen av de här frågorna bortglömd.

Anf. 27 RUNE GUSTAVSSON (c):

Fru talman! Med anledning av Sonja Rembos uttalande vill jag bara säga: Jag har utgått ifrån att socialberedningen tar upp samtliga dessa frågor – det tar jag för givet. Jag har också talat med vår man i beredningen. Erik Larsson från Öskevik.

Det är detta som gör att jag inte har ställt mig bakom de moderata reservationerna. Jag anser att de är helt överflödiga i nuvarande situation.

Anf. 28 GÖRAN ERICSSON (m):

Fru talman! Till Evert Svensson, som tydligen uppfattar mitt första anförande som hårt och det andra som milt, vill jag säga:

Mitt huvudanförande inriktade sig just på den grupp som ni lämnar därhän, dvs. de svårast utslagna, missbrukarna. Det var i den frågan vi moderater blev upprörda, vilket gjorde att vi avlämnade våra reservationer, som just inriktar sig på de svåra missbrukarna.

I övrigt är vi överens i många stycken – särskilt beträffande principen om frivillighet. Men samhället måste ha kraft, menar vi, att ta hand om de stackare som inte klarar sig.

Anf. 29 EVERT SVENSSON (s):

Fru talman! Det är kanske svårt att mäta resultatet av olika vårdideologier och hur de utformas i praktiken. Men jag är nästan övertygad om att om man skulle kunna göra det, skulle inte nykterhetsvårdslagen som den fungerade ge ett bättre resultat än vad som f. n. sker.

Jag återkommer till det som jag inledde mitt anförande med: Detta är otroligt svåra frågor, eftersom det är så djupa skador som människorna lider av. Vi har alla anledning att fundera över vägar för att komma fram, och det sista ordet är säkerligen inte sagt med den här debatten.

Ifrån socialdemokratiskt håll har vi sagt att vi vill utnyttja de frivilliga möjligheterna så långt det är möjligt för den enskilde. Men vi vill också utnyttja hela det batteri som kan finnas av frivilliga organisationer och olika vårdmöjligheter, för att så långt möjligt försöka göra en anpassning till den enskilde och få det bästa resultat som vi kan tänka oss.

Överläggningen var härmed avslutad.*

* Voteringen redovisas efter debatten om SoU 38.

Anf. 30 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialutskottets betänkande 38 om arbetstid och semester.

Nr 165

Fredagen den
3 juni 1983

Arbetstid och semester

*Arbetstid och
semester*

Anf. 31 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Fru talman! När jag anmälde mig till denna debatt förra tisdagen ansåg jag att jag behövde 15 minuter till mitt förfogande. Men jag skall tala om en förkortning av arbetstiden, och jag lovar att minska min taletid med mer än de 25 % som vi vill att arbetstiden skall minska.

Fru talman! Sex timmars arbetsdag för alla med bibehållen lön är en mycket positiv reform. Den skulle innebära att många kvinnor som i dag arbetar deltid skulle kunna få heltid, att kvinnor i låglönejobb på deltid skulle kunna få ett rejält löneyft, att fler kvinnor skulle kunna få ett arbete, att samhället äntligen skulle acceptera att det osynliga, oavlönade hemarbetet också finns och tar tid och att detta arbete bör delas lika mellan familjemedlemmarna samt att kvinnorna skulle behandlas likvärdigt med männen på arbetsmarknaden.

Sex timmars arbetsdag för alla med bibehållen lön skulle också innebära att männen skulle få mer tid att träffa sina barn och att männen inte bara skulle vara en gäst hos verkligheten utan också kunna ta del av verkligheten – den verklighet som är vård, omsorg, skötsel; med ett ord: den s. k. reproduktionen –, att männen skulle behandlas likvärdigt med kvinnorna på arbetsmarknaden.

Sex timmars arbetsdag skulle också innebära att barnen skulle få träffa båda sina föräldrar litet mer, att elva timmars pass på dagis skulle vara ett minne blott för trötta små barn. Mindre trötta föräldrar skulle kunna leka litet också.

Sex timmars arbetsdag för alla innebär förkortad arbetsdag, lika lång arbetsdag eller förlängd arbetsdag, helt beroende på hur lång tid man arbetar i dag. Den innebär som helhet flera arbetstillfällen och färre arbetslösa.

Sex timmars arbetsdag har vi råd med i automationens tidsålder. Tekniken rationaliserar. Om också människan vore rationell, skulle hon helt rationellt genomföra en för de allra flesta efterlängtd arbetsförlängning. Nu ser det ut som om hon helt irrationellt fördelar arbetstiden så att några får ingenting alls och andra får alldeles för mycket. Sex timmars arbetsdag har vi råd med, för arbetslöshet kostar pengar, sociala problem kostar pengar och sjukfrånvaro kostar pengar. Jag tror att allt detta skulle minska med en förkortad arbetstid och en kraftig minskning av övertiden.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till vpk-reservationerna, som är fogade till socialutskottets betänkande 38 och där vi föreslår att riksdagen hos regeringen begär en tidsplan för nedtrappning av arbetstiden till sex timmars arbetsdag under 1980-talet och att riksdagen antar lagförslag som innebär att övertiden kraftigt minskas.

Fredagen den
3 juni 1983

---

*Arbets-
tid och
semester*

Anf. 32 INGEMAR ELIASSON (fp):

Fru talman! Det finns många skäl att diskutera hur arbetstiderna för förvärvsarbetande – arbetsdagens längd, förläggning över dygnet, flexibilitet över både arbetsdagen och livstiden – skall se ut. Det finns många skäl att pröva vilka ytterligare möjligheter som kan öppnas för att variera arbetstiden. Det kan ge ett mänskligare arbetsliv. Det kan skapa möjligheter för arbetslösa på arbetsmarknaden. Det kan göra det lättare att förena våra olika roller inom familjen, i förvärvsarbetet och i samhällslivet.

Om man har liberala utgångspunkter i diskussioner om hur detta skall ske, då är det självklart att den enskilda människans önskemål skall vara styrande. Önskemålen skiftar över livet beroende på hur plikterna i hem och samhälle förändras. Utgångspunkten bör därför vara att i varje enskilt fall finna den rätta avvägningen mellan individernas önskemål och "arbetets behöriga gång". Det behöver inte sägas att vi ännu har lång väg att gå innan arbetslivet är organiserat på det viset.

Det är viktigt och nödvändigt att ha visioner också på detta område. Man måste göra klart för sig själv och andra vartåt man strävar. Men det är lika viktigt att man inte lyfter från verkligheten. Debatten om möjliga arbetstidsförkortningar förs inte sällan utan kontakt med den bistra ekonomiska verklighet som med miljoner ord beskrivits i denna kammare det senaste dygnet. Därför är det viktigt att klara ut såväl möjligheter för arbetstidsförkortningar av olika slag som de ekonomiska effekterna för privatekonomi och samhällsekonomi. Den uppgiften har bl. a. delegationen för arbetstidsfrågor, Delfa, som nu fått en parlamentarisk sammansättning.

Den viktigaste uppgiften för delegationen är att stimulera fantasin kring frågan hur arbetstiderna kan varieras, så att de bättre passar den enskilda människans önskemål, och belysa de ekonomiska effekterna härav. Det tjänar inget syfte att bygga luftslopp – att föreställa människor att både kraftiga arbetstidsförkortningar och bevarade reallöner kan uppnås inom en snar framtid. Att vpk vill framställa saken så beror bara på att man inte låter sig besvärmas av verkligheten. Reservationerna är ett belägg för detta.

Partierna har säkert sinsemellan olika meningar om hur arbetslivet kan och bör organiseras även när vi håller oss inom ramen för vad som är ekonomiskt möjligt. Utskottsmajoriteten har varit överens om att avvakta vad bl. a. Delfa kan åstadkomma för att ge den debatten ökat faktaunderlag. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan i betänkande 38 och avslag på reservationerna.

Vi har, som sagt, många tillfällen att återkomma till de här frågorna, Marie-Ann Johansson. Nu kan vi, vilket är ovanligt i riksdagen, omedelbart förverkliga vad vi vill åstadkomma – åtminstone för en liten grupp. Jag instämmer därför med Marie-Ann Johansson i att vi, i stället för att fortsätta att prata om arbetstidsförkortning och mänskligare arbetsliv, skall försöka förverkliga våra idéer omedelbart. Därmed kan vi göra arbetstiden för riksdagens personal och också för våra kolleger något kortare och arbetet något mänskligare.

Anf. 33 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Fru talman! Jag vill anföra några synpunkter med anledning av vad Ingemar Eliasson sade. Jag skall till att börja med beröra den flexibla arbetstiden, som har börjat diskuteras nu. Vi har avvisat den såsom ersättning för 6-timmarsdagen. Däremot kan vi tänka oss att man kan ha flexibel arbetstid, förutom förkortad arbetsdag. Men vi anser att det viktigaste är 6-timmarsdagen.

Det tyckte också socialdemokraterna i jämställdhetskommittén, men de har tydligen ändrat sig – det är ju socialdemokraterna som har gett Delfa direktiven.

När det sedan gäller ekonomin finns det olika åsikter om hur mycket en sådan här reform egentligen kostar, hur mycket man kan få i produktivitetsvinster osv. Jag har ännu inte sett en seriös och allsidig beräkning av vad reformen kan komma att kosta. Men jag menar att det finns mycket att vinna på en förkortad arbetsdag.

Slutligen kan man fråga om inte ett bättre liv för alla också är värt en del.

Överläggningen var härmed avslutad.

Socialutskottets betänkande 37*Mom. 1 (utvidgning av tredjemansskyddet)*

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 76 för reservation 1 av Göte Jonsson m. fl.

Mom. 2 (skydd mot sociala skadeverkningar)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 2 av Göte Jonsson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 3 (utredning och ansökan om vård)

Utskottets hemställan bifölls med 185 röster mot 123 för reservation 3 av Göte Jonsson m. fl.

Mom. 4 (beslut om omedelbart omhändertagande)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 4 av Göte Jonsson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 5 (vårdtidens längd)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 5 av Göte Jonsson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 6 (s. k. vilande resolution)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 6 av Göte Jonsson m. fl., bifölls med acklamation.

Ändrad samman-
trädestid

Mom. 7 (inledande sjukhusvård)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 7 av Göte Jonsson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 8 (kontraktsvård inom socialtjänsten)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 139 för reservation 8 av Ingemar Eliasson m. fl.

Socialutskottets betänkande 38

Mom. 1 (vissa ändringar i arbetstidslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 19 för reservation 1 av Marie-Ann Johansson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (införande av sex timmars arbetsdag)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 21 för reservation 2 av Marie-Ann Johansson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (heltidslön vid vissa deltidarbeten)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Marie-Ann Johansson, bifölls med acklamation.

Mom. 4 (viss försöksverksamhet med förkortad arbetstid)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 4 av Marie-Ann Johansson, bifölls med acklamation.

Mom. 5 och 6

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Ändrad sammanträdestid

Anf. 34 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I 2 kap. 6 § riksdagsordningen stadgas att kallelse till sammanträde skall anslås i riksdagens lokaler senast kl. 18.00 dagen före sammanträdet och minst 14 timmar i förväg. Om synnerliga skäl föreligger får kallelse dock anslås senare. I sådant fall får sammanträdet hållas endast om mer än hälften av riksdagens ledamöter medger det.

Under torsdagsförmiddagen uppsattes – på grundval av då föreliggande uppgifter om taletider – anslag med kallelse till arbetsplenum i dag kl. 19.30.

Det kan nu konstateras att ärendehantering har gått väsentligt snabbare än beräknat. Finansutskottets betänkanden angående statsbudgeten föreligger nu, och utskottet har hemställt att ärendena skall företas till avgörande efter endast en bordläggning. Det finns vid sådant förhållande inte någon anledning att dröja till kl. 19.30 med det slutliga ställningstagandet till finansutskottets betänkanden.

Talmannen kommer därför att föreslå att dagens andra arbetsplenium i stället får börja ungefär en kvart efter det beslut fattats beträffande alla på dagens föredragningslista upptagna ärenden.

Nr 165

Fredagen den
3 juni 1983

10 § Föredrogs

jordbruksutskottets betänkanden

1982/83:39 om återvinning av vin- och spritbuteljer samt

1982/83:37 om bekämpande av salmonella hos djur (prop. 1982/83:172).

---

*Återvinning av
vin- och spritbutel-
jer*

Anf. 35 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jordbruksutskottets betänkanden 39 och 37 kommer att debatteras i tur och ordning och voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas jordbruksutskottets betänkande 39 om återvinning av vin- och spritbuteljer.

Återvinning av vin- och spritbuteljer

Anf. 36 EINAR LARSSON (c):

Fru talman! Ett par statliga verk i vårt land har organiserat en verksamhet som gäller omhändertagande av s. k. returglas. Det är Systembolaget och Vin- och spritcentralen som för några år sedan inrättade en hantering i detta syfte som kostade några hundra miljoner och sysselsätter ca 125 personer.

Nu har i några motioner väckts idén, att om de flaskor som rengörs med denna teknik och återanvänds i stället skulle krossas och användas för tillverkning av nya flaskor, så skulle man få fler sysselsättningstillfällen.

Det är obestriddligen en intressant tanke, och det är ingenting att säga om att sådana idéer väcks i motioner. Vad som är litet mer förvånande är att jordbruksutskottets majoritet har ställt upp på denna idé. För centerns del anser vi att detta ur naturressurssynpunkt, ur energihushållningssynpunkt och ur ekonomisk synpunkt är ett för högt pris för den eventuella ökning av sysselsättningen som kunde vinnas. Den stora volymen glas, som nu kanske hamnar som miljöförstörande produkter och slängs på våra soptippar, skulle enligt vår mening lämpligen kunna hanteras på det sätt som man har tänkt sig i motionerna – krossas och användas för tillverkning av nytt glas. Vi anser att man kunde behålla båda systemen och att man inte skall radera det nu fungerande systemet med returglas.

För tids vinnande skall jag inskränka mig till att hänvisa till hur vi motiverat detta ställningstagande i den till betänkandet fogade reservationen, och jag ber, fru talman, att få yrka bifall till densamma.

Anf. 37 BÖRJE STENSSON (fp):

Fru talman! I ett särskilt yttrande till det jordbruksutskottets betänkande vi nu behandlar har jag för folkpartiets del understrukit att jordbruksutskot-

tets skrivning i anledning av motioner om återglassystem inte får innebära att det fungerande returglassystemet skall försvinna till förmån för ett allt glas omfattande återglassystem.

Glasförpackningarnas del av nedskräpningen är betydande. För en del glasförpackningar, läskedrycks-, vin- och spritflaskor, finns var för sig väl fungerande returglassystem. Utredningen om återvinning av dryckesförpackningar föreslår en utökning av returglassystemen. Statens industriverk förordar införandet av ett återglassystem, varigenom alla de flaskor som nu utgör ett så stort miljöproblem och dessutom en stor del av hushållssoporna skulle kunna insamlas för krossning och återvinning.

Folkpartiet biträder förslaget om införande av återglassystem som omfattar glas vilka ej kan ingå i nuvarande returglassystem. Stora kvantiteter tomglas bör kunna återtas för att åter kunna utnyttjas som råvara för glasindustrin. Det är naturligtvis ur miljösynpunkt mycket viktigt att söka få tag i mer tomglas genom en rationell insamlingsordning.

Från folkpartiets sida förutsätter vi emellertid att nuvarande returglassystem som fungerar väl inte raseras. Det har ju tidigare ansetts att returglassystemen skulle utvidgas och omfatta så stor del av förpackningssystemet som möjligt. Så blir inte fallet om krossglassystemet eller återglassystemet byggs ut att omfatta även fungerande returglassystem.

För de delar av förpackningssystemet där returglassystemen fungerar väl finns ingen anledning att vidta förändringar. Om dagens beslut mot förmodan skulle innebära att allt glas kommer att krossas och risker föreligger att de fungerande returglassystemen skulle försvinna, måste riksdagen ånyo få tillfälle att ta ställning.

Vidare vill jag ha försäkran om att inte Systembolagets försäljningsställen blir reguljära uppsamlingsstationer för ett eventuellt återglassystem. Även om inte utskottets talesmän här kan ge sådana försäkringar, förutsätter jag att återglassystemet får sina särskilda uppsamlingsstationer.

Jag har annars, fru talman, inget annat yrkande än det som återfinns i jordbruksutskottets betänkande.

Anf. 38 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Fru talman! I det betänkande som nu föreligger till behandling har jordbruksutskottet haft att behandla fyra motioner med förslag om ökat återtagande av glasförpackningar för vin och sprit.

Det finns kanske anledning att i detta sammanhang påpeka den intensiva debatt som pågått alltsedan mitten av 1960-talet om hur vi på lämpligt sätt bör förfara med förpackningar av glas sedan dessa tömts på sitt innehåll.

Även om inte debatten under åren nämnvärt fördjupats så har den åtskilligt breddats. Från att först ha varit en fråga om nedskräpning genom införandet av engångsglas för öl och läskedrycker, så har debatten under det senaste årtiondet även kommit att omfatta energiförbrukningen, utnyttjandet av naturresurser, avfallshantering samt sysselsättning.

Det är med tanke på den utveckling som skett inom förpackningsområdet naturligt att så blivit fallet. På grund av omfattande förändringar av

förpackningsmaterial har det varit svårt att hitta återvinningssystem som motsvarar kravet på hushållning med naturresurser och renare miljö. Därför är förpackningar av framför allt glas fortfarande i alltför stor utsträckning en utpräglad förbrukningsvara, som så snart den tömts på sitt innehåll betraktas som värdelöst avfall.

I en tid när problemen med hantering av växande avfallsmängder blir alltmer kännbara, och det står klart att vi måste hushålla med naturresurser, måste intresset inriktas mot sådana varugrupper som kan återanvändas och som därmed innebär mindre ianspråktagande av naturresurser och medför att vi kan bemästra den ökade avfallsmängden.

Glas som förpackning har många egenskaper som under den tid som kan överblickas gör detta material överlägset när det gäller förpackning för en stor del av våra drycker. Men samtidigt är glas som avfall något av det svåraste vi har att hantera. Detta gäller såväl om det går till avfallsstationer som om det hamnar ute i naturen. Därför är det nödvändigt att hitta återtagningssystem som innebär en väsentligt minskad avfallsmängd av glas. Detta borde gå att lösa utan alltför stora dröjsmål, då glas både kan användas till återfyllning och omsmältas till nya förpackningar.

När det gäller glasförpackningar för öl och läskedrycker så har vi i dag ett retursystem som fungerar förhållandevis väl. En öl- eller läskedrycksflaska omtappas i genomsnitt över 30 gånger. Alla försäljningsställen återtar förpackningarna, och konsumenten känner väl till hur återtagningssystemet fungerar. Men trots detta så hamnar ca 30 miljoner öl- eller läskedrycksflaskor utanför retursystemet, slits ut eller går sönder vid hantering, hamnar i hushållsopor eller ute i naturen.

När det gäller livsmedelsglas har vi inget återtagningssystem. Därigenom hamnar uppemot 250 miljoner glasheter i sophantering.

Inom dryckesområdet vin och sprit finns det visserligen delvis ett retursystem, men det går inte att påstå att det fungerar särskilt väl. Retursystemet gäller enbart svensktillverkade glas som tappas här i landet. Eftersom det inom detta område förekommer en direktimport av vin- och spritdrycker på flaska av ca 45 miljoner enheter, hamnar dessa utanför retursystemet. Återtagningen av svensktillverkade glas är mycket låg – endast 2 à 3 gånger tappas en svensktillverkad flaska om med nya drycker. Eftersom återlämningen är så låg blir totalt ca 100 miljoner vin- och spritflaskor till värdelöst avfall.

Ett effektivt återtagningssystem – låt oss räkna med en 75-procentig effektivitet – skulle kunna leda till att det glas från vin- och spritsortimentet som hamnar i sopor minskar från 70 000 till 25 000 ton. En bredare återtagning av hushållsglas, som också borde vara möjlig, skulle kunna minska avfallsmängden med ytterligare 10 000–15 000 ton glasavfall.

Det är mot den bakgrund som jag här försökt redovisa som vi i utskottet delar motionärernas uppfattning att vi måste få effektivare återtagningssystem för glasförpackningar.

Man kan naturligtvis använda många vägar och metoder för att åstadkomma ett effektivare uppsamlingssystem. I bl. a. motion 395 från ett antal

---

*Återvinning av
vin- och spritbutel-
jer*

Fredagen den
3 juni 1983

---

*Återvinning av
vin- och spritbutel-
jer*

socialdemokratiska ledamöter av denna kammare hänvisar man till en för glashantering oprövad metod, systemet återglas.

I och för sig är inte tanken ny. Miljökostnadsutredningen pekade i sitt betänkande Dryckesförpackningar och miljö (SOU 1976:35) på fördelarna med att införa återglassystemet. Även statens industriverk har i sin rapport från förra året, Förpackningsglasindustrins konsekvenser av återvinning och retur användning, uttalat sig för fördelarna med ett återglassystem.

Ett införande av återglassystem för vin- och spritbuteljer skulle innebära att samtliga vin- och spritbuteljer belades med pant och återtogs till krossning för nyglastillverkning. Man skulle då komma ifrån den olägenheten att enbart vissa typer av buteljer kunde returneras till nytappning. Man får då en rationellare och effektivare returhantering.

När nu en bred majoritet av utskottet också uttalar sig om att det fortsatta arbetet för ökad återvinning av vin- och spritbuteljer skall inriktas på införandet av ett återglassystem, så är vårt ställningstagande baserat på ett brett underlag, eftersom också Fabriksarbetareförbundet uttalat sig i samma riktning, liksom vissa länsstyrelser.

Eftersom utskottets ordförande Einar Larsson säger att centerpartiet har en annan uppfattning, vill jag bara ställa en fråga till honom: Vad sade centerstämman i Örebro förra året om återglas? Tog man då inte ställning för detta system?

Eftersom annat material i ökad utsträckning kommit att användas till dryckesförpackningar har tillverkningen av glasförpackningar minskat. Med en fortsatt minskning av tillverkningen finns mycket stor risk för att sysselsättningen vid ett av våra två glasbruk inte skulle kunna upprätthållas, eftersom hela vårt lands produktionsbehov mycket väl skulle kunna täckas av tillverkning vid ett enda glasbruk. Det skulle då inte bara bli problem med sysselsättningen. Det skulle också bli problem med mottagandet av krossglas, eftersom man inte kunde utnyttja ett utökat omhändertagande vid ett enda glasbruk. Man skulle få en för stor produktion av krossglas i nyglastillverkningen. Därför är det viktigt att man upprätthåller produktionen vid två glasbruk, så att vi kan ha ett återtagningssystem för krossglas.

Även i den reservation som centerns ledamöter i utskottet fogat till utskottsbetänkandet uttalas att åtskilliga skäl talar för införandet av ett återglassystem, men att ytterligare jämförelser och försöksverksamhet med alternativa återsamlingsystem bör göras, innan slutgiltig ställning skall tas.

Jag vill dock påpeka att vi redan har ett så brett underlag beträffande fördelarna med systemet återglas inom vin- och spritområdet att man redan nu kan ta upp förhandlingar med de på området verkande parterna om införandet av ett återglassystem. Därför ber jag, fru talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Anf. 39 EINAR LARSSON (c) replik:

Fru talman! Håkan Strömberg ställde en fråga till mig om principuttalandet i detta ämne av centerstämman i Örebro. Därefter besvarade han själv delvis den frågan. Stämmobeslutet överensstämmer nämligen helt med vår reservation.

Jag får, eftersom det tydligen inte framgick av mitt första anförande, än en gång understryka att vi för vår del helt accepterar ett system med återglas, baserat på allt det glas som inte nu omfattas av något fungerande returglassystem. Det är på denna punkt som vi har skilda åsikter. Centern accepterar två system, men vi godtar inte att män raserar det nu fungerande returglassystemet, där flaskorna diskas. Vi vill behålla detta system, samtidigt som vi vill starta en verksamhet som är baserad på återglassystemet.

Jag skall inte ta kammarens debattid i anspråk med att ge alla de exempel där man kan dra paralleller som visar det orimliga i att man i stället för att återanvända fullt användbara artiklar skulle slå sönder dem för att tillverka nya. Det är klart att ett sådant här system skapar nya sysselsättningstillfällen, men det tycker jag är en ganska underlig förevändning för att radera ett fungerande system. Här finns det en principiell skillnad.

Vi från centern accepterar, i enlighet med stämmobeslutet, att man startar verksamheten med återglassystem. Men låt den i två statliga verk fungerande tekniken vara i fred. Låt den verksamheten fortsätta, för den fungerar bättre och bättre.

Anf. 40 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Fru talman! Återglassystemet när det gäller vin- och spritdrycker fungerar inte, om vi jämför med öl och läsk, där återtagningsandelen innebär att varje flaska används mer än trettio gånger. På vin- och spritsidan används flaskorna mellan två och tre gånger. Det betyder att hälften av alla sålda vin- och spritflaskor slängs ute i naturen eller hamnar i hushållssoporna. Renhållningsarbetarna har som bekant oerhörda besvär med att hantera glas i våra sopsäckar.

Vi måste få ett effektivare återtagningssystem. Det system som Einar Larsson hänvisar till fungerar inte alls. Dessutom är kunderna mycket villrådig, eftersom vissa flaskor återtas, medan andra inte återtas. Om vi kan få ett rationellt och enhetligt system kan återtagningsprocenten öka väsentligt.

Anf. 41 PER ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! Det nu förevarande betänkandet från jordbruksutskottet, nr 39, handlar enligt rubriken om återvinning av vin- och spritbuteljer, men i betänkandet öppnas möjligheter för återvinning också av annat glas. I betänkandet behandlas yrkande nr 3 i vpk:s partimotion 1982/83:485 om hushållning med naturresurser m. m., och det är denna behandling som jag i första hand skall uppehålla mig vid.

I detta yrkande nr 3 hemställer vi om att riksdagen som sin mening ger

*Återvinning av
vin- och spritbutel-
jer*

regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för att uppnå mycket hög återvinningsgrad vad gäller engångsförpackningar för drycker. Det gäller sålunda alla engångsförpackningar, också burkar. Då det här betänkandet handlar endast om glas, kommer jag att hålla mig till just engångsglas och hur vi skall återvinna sådant.

I motiveringen till vårt motionsyrkande hänvisar vi till den av riksdagen godkända och, som vi ser det, mycket bra skrivningen i samband med behandlingen av proposition 1975:32 om återvinning och omhändertagande av avfall. Där läggs klart fast att det gäller att noga hushålla med våra naturresurser och så långt det är möjligt återanvända det vi en gång förbrukat. Vi påpekar i motionen att användandet av returglas är ett lämpligt sätt att spara energi och material. Men vi är också öppna för andra metoder. Det finns ju ett betydande antal olika sorter av dryckesförpackningar av glas. Det kan möta svårigheter att ordna återcirkulation av alla dessa typer. För sådant glas kan det vara lämpligast att använda den s. k. återglasmetoden. Den innebär att glaset insamlas och återförs till glasbruken och används för tillverkning av nya glasemballage för drycker eller livsmedel. Det är en ordning som föreslagits av statens industriverk och som nu jordbruksutskottet förordar med instämmande från näringsutskottet. För att öka motiveringen hos förbrukarna att lämna sina tomglas kan man tänka sig ett pantsystem.

I vår motion nämner vi att sysselsättningen vid Hammars Glasbruk i södra Närke är hotad och att ett återglassystem skulle kunna säkra fortsatt sysselsättning där. Som ledamot från Örebro län känner jag givetvis särskilt för sysselsättningen vid Hammars Glasbruk. Kan denna sysselsättning säkras genom ett återglassystem är vi beredda att acceptera ett sådant. Förutsättningen är dock att det, som vi kräver i vår motion, uppnås en mycket hög återvinningsgrad. En förutsättning för en sådan är en hög pant på alla glas som skall gå till återvinning. Pantpengar är inte förlorade – de återfås ju när glaset återlämnas, och panten bör därför kunna vara hög. Betalas en bra pant på glas kommer glaset att samlas upp av alla som ser dem, om de skulle hamna ute i naturen eller rent av på soptippen. Skolungdom skulle få ett motiv att samla glas för att få pantpengar, och det skulle bli renare i naturen. Mindre glas skulle hamna på våra kommunala soptippar.

Fru talman! Med det sagda konstaterar jag att jordbruksutskottet föreslår riksdagen att ge regeringen till känna vad som anförts om återglassystem i anledning av bl. a. vår motion 485, yrkande 3, och att härvid motionen väsentligen tillgodosetts i vad gäller dryckesförpackningar av glas. Jag har därför inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Anf. 42 EGON JACOBSSON (s):

Fru talman! Jordbruksutskottets betänkande 39 utmynnar i ett förslag som innebär att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av till årets riksmöte inlämnade motioner. Det riksdagen föreslås ge regeringen till känna är att det fortsatta arbetet för ökad

återvinning av vin- och spritbuteljer inriktas på införande av ett återglassystem.

Jag vill, apropå det meningsutbyte som förevarit mellan Håkan Strömberg och Einar Larsson, säga att jag för min del har svårt att se att denna fråga är av partiskiljande natur. Jag noterar med tillfredsställelse att utskottets förslag har den utformningen att det inte kan anses definitivt och tvingande för regeringen.

Om jag rätt har förstått jordbruksutskottet och även näringsutskottet, som haft att yttra sig, är det av framför allt två skäl som man har kommit fram till sitt förslag: det är värnandet av sysselsättningen vid glasbruken, och det är miljöaspekterna.

Såväl sysselsättningen som miljöfrågan är viktiga. Men frågan är om det förslag som framförs i betänkandet är det bästa. Det system som jordbruksutskottet nu vill satsa på innebär betydande kostnader. Framför allt är det två samhällsägda företag som drabbas, nämligen AB Vin- & Spritcentralen och Systembolaget AB.

Dessa två företag har nu anpassat sin produktion och hantering av flaskor till ett system med returglas. Enligt jordbruksutskottet skall ett framtida system med återglas innebära att samtliga flaskor – även returglasen – krossas direkt efter inlämning till systembutikerna eller eventuellt andra inlämningsställen. Motivet för att även returglasen skall krossas uppges vara att man skulle nå en ökad inlämning och återvinning även av annat hushållsglas och att man skulle trygga sysselsättningen vid glasbruken. Detta har också verifierats av Håkan Strömberg.

Det är möjligt att glasbruken behöver stöd i olika former för att klara sin situation. Men om så är fallet bör det stödet redovisas öppet och inte ske på bekostnad av att två samhällsägda företag drabbas såväl ekonomiskt som sysselsättningsmässigt. Den förlust som de båda företagen gör måste kompenseras genom prisökningar som drabbar konsumenterna. Trots dessa prisökningar är det sannolikt att statens intäkter från de två berörda företagen reduceras. Beträffande sysselsättningen skall nämnas att ca 60 arbetstillfällen försvinner. Om glashantering helt tas bort från Systembolaget ökar denna siffra till ca 100.

Dessutom – och, fru talman, det är viktigt: Statligt ägda företag förväntas i dag drivas efter samma lönsamhetskriterier som gäller för privata företag. Det är en målsättning som jag helt ansluter mig till. Men om samhällsägda företag skall kunna drivas rationellt och effektivt, förutsätts att riksdag och regering inte fattar beslut som äventyrar och försvårar denna målsättning.

När det gäller miljöaspekterna vill jag säga att jag känner sympati och har stor förståelse för jordbruksutskottets ambitioner att minska glasavfallet i samhället. Det är viktigt av många skäl – Håkan Strömberg nämnde några. Inte minst viktigt är det för de anställda som arbetar med sophantering, men också för den yttre miljön i dess helhet. Men det borde vara möjligt att hitta en smidigare lösning än den som nu förordas. Om vi ser till enbart vin- och spritbuteljer kan det förslag som förordades av utredningen om vissa dryckesförpackningar ge ett lika gott resultat. Det systemet skulle innebära

att en pant tas ut på alla flaskor och att flaskorna sedan återtas vid försäljningsställena. Returflaskorna går då tillbaka för återpåfyllning, medan engångsflaskorna krossas och smälts ned för återanvändning i glasindustrin. Ett sådant system kommer vad panten beträffar att kräva en mindre skattejustering på så sätt att pantavgiften inte inräknas i försäljningspriset, men den frågan får bli föremål för diskussion i annat sammanhang.

Jag har velat anmäla dessa betänkligheter mot jordbruksutskottets förslag och uttalar förhoppningen att regeringen i sitt fortsatta arbete med denna fråga kommer att samråda med och inhämta yttranden från berörda parter, innan ett slutgiltigt beslut fattas. Vi är alla överens om målet, nämligen att minska glasavfallet i vårt samhälle.

Fru talman! Jag har inget yrkande, men jag kommer att avstå från att rösta för jordbruksutskottets hemställan i denna fråga. Jag vill också anmäla att jag icke har för avsikt att äntra denna talarstol någon ytterligare gång under detta riksmöte. Jag vet att en av de talare som står kvar på talarlistan är väldigt förtjust i glaskrossning, men jag känner väl till hans argument, och jag skall därför inte förlänga debatten med att bemöta honom.

Anf. 43 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Fru talman! Jag ber att få gratulera Vin- & Spritcentralens nyvalde ordförande till att han har intresse också för miljöfrågorna.

Beträffande miljöfrågorna har vi tidigare uttalat att var och en som sysslar med miljöstörande verksamhet självfallet också skall ta ett ansvar för att det inte skräpas ner ute i naturen. Detta skall naturligtvis gälla också i fråga om glasflaskor – i det fallet är nedskräpningen alltför stor.

De berörda parterna har haft en mycket lång tid på sig för att lösa de här frågorna, men de har inte klarat av detta. De har hänvisat till varandra och pekat på metoder som de sedan inte gått vidare med. När vi från utskottets sida förordar att ett återglassystem skall införas är det därför att vi menar att man nu måste ta itu med dessa problem.

Det underlag vi har för vårt ställningstagande är mycket brett. Jag vill upprepa vad jag sade i det sammanhanget: Statens industriverk, miljökostnadsutredningen, Fabriksarbetareförbundet och samtliga politiska partier står bakom förslaget om återglassystemet.

Anf. 44 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag skall försöka att tolka jordbruksutskottets betänkande så positivt som möjligt. Om Börje Stensson har rätt i sin förmodan att returglasförpackningar icke omfattas av majoritetens förslag, finns det betydande likheter i tankarna hos majoriteten och minoriteten i utskottet. Men det har inte bekräftats från majoritetens sida att det är så man ser på det. Man skulle också kunna tolka skrivningen i jordbruksutskottets betänkande så som Egon Jacobsson nyss gjorde, att detta inte är något definitivt och tvingande för regeringen. Regeringen har då naturligtvis anledning att ta hänsyn till både den debatt som förs här i dag, och som i varje fall delvis skär

igenom partigränserna, och den diskussion som rimligen måste föras med de olika parter som påverkas av ett så genomgripande förslag som införandet av ett totalt återglassystem. Diskussionen gäller alltså om det är ett totalt återglassystem på vin- och spritområdet som man talar om, eller om det är något annat – med begränsningar – som man talar om. Där får man alltså ingen klarhet, men jag tycker att det är viktigt att vi för oss själva försöker reda ut den här frågan.

Jag är själv tillsammans med Karin Andersson motionär i den här frågan, och jag har deltagit i näringsutskottets behandling av den. Jag har förvånat mig litet grand över att vi inte har blivit ense. Det vore nämligen rimligt att man utgick från jordbruksutskottets uttalande 1980, där det med anledning av motioner om avfallshantering m. m. bl. a. sägs: Hushållning och återanvändning – alltså återanvändning – bör vara grundläggande för utnyttjandet av naturresurser och för inriktningen av varuproduktionen. Utskottet underströk betydelsen av att dessa principer blir vägledande också i fråga om den industriella framställningen av dryckesförpackningar. Beträffande vin- och spritförpackningar sade utskottet att regeringen bör vidta sådana åtgärder att dessa förpackningar bör beläggas med pant och återtas.

Sedan kan jag bara helt kort instämma i Einar Larssons principiella markeringar. Utifrån centervärderingar var det ett förnuftigt och ganska självklart uttalande. För vår del har miljöaspekter – det gäller då både arbetsmiljö och naturmiljö –, resurshushållning och minskade kostnader för konsumenterna varit avgörande för vårt ställningstagande i dessa frågor.

Jordbruksutskottets majoritet gör nu en hänvisning till uttalandet från 1980. Därför måste väl det uttalandet gälla. Gör det inte det, bör majoriteten klara ut att så inte är fallet.

Som ett utflöde av 1980 års riksdagsbehandling tillkallade den dåvarande regeringen en utredning om återvinning av vissa dryckesförpackningar m. m. I ett delbetänkande föreslog utredningen, att ett ökat antal buteljer skall behandlas som returglas och att flaskpanten för returglasen höjs till en krona. Detta förslag skulle kunna genomföras ganska omgående. Senare skulle efter överläggningar med Vin- & Spritcentralen och Systembolaget ett alternativt förslag kunna genomföras, enligt vilket alla vin- och spritflaskor beläggs med pant och återtas, returflaskorna för återpåfyllning – ganska naturligt – och engångsglasen för nedsmältning i glasindustrin.

I remissvaren på utredningen finns ett avstyrkande från PLM, som bl. a. hotar med att en av de kvarvarande förpackningsglasindustrierna skulle behöva läggas ner, om utredningens förslag genomfördes. Industriverket kopplar på det här och gör en egen utredning utifrån de synpunkter verket har att företräda, dvs. de industriella. Utredningen innehåller åtskilliga samhällsekonomiska kalkyler, där miljö- och naturresurser tilldelas värdet 0, dvs. inget värde alls. Utredningen är med andra ord inte heltäckande. Men det är ändå den som vunnit utskottsmajoritetens tillstyrkan både i näringsutskottets yttrande till jordbruksutskottet och i jordbruksutskottets skrivning.

*Återvinning av
vin- och spritbuteljer*

Fredagen den
3 juni 1983

*Återvinning av
vin- och spritbutel-
jer*

Vi har från centerns sida, som Einar Larsson tidigare framhållit, varit beredda att följa majoritetens resonemang ganska långt. Vi anser att åtskilliga skäl kan anföras till förmån för ett återglassystem, t. ex. de ökade möjligheterna att återvinna förpackningsglas. Samtidigt betonar vi, liksom dryckesförpackningsutredningen, att systemet med glaskross för allmänheten skulle innebära en principiell nyhet. Därför krävs ytterligare jämförelser med avseende på kostnader, sysselsättning och miljöpåverkan. För att få klarhet behövs en försöksverksamhet. En förhöjd pant bör naturligtvis noga övervägas, såsom dryckesförpackningsutredningen föreslår.

Vi har alltså valt en mjuk form av avvikande mening just med utgångspunkt från de näringspolitiska och sysselsättningsmässiga aspekterna.

Jordbruksutskottet har då att bevaka helheten här. Utskottet hänvisar också till principerna i 1980 års uttalande, som jag nämnde. Men därefter följer man majoriteten i näringsutskottet utan att närmare utveckla på vilket sätt detta står i övrensstämmelse med dessa principer. Man avvisar också utan motivering förslaget i en av motionerna om försöksverksamhet.

Nu befinner vi oss alltså i det läget att majoriteten i två av riksdagens utskott godtar glasförpackningsmonopolisten PLM:s bedömning av sysselsättningseffekterna av införandet av ett system som fortfarande innehåller returglas. Om detta skulle bli riksdagens beslut lyfter man av en hel del av det samhällsansvar som en förpackningsmonopolist som PLM måste bära och känna. Jag tycker för min del att riksdagen i så fall tar ett rätt stort ansvar. Jag kan inte se att det i det underlag vi har finns tillräckliga fakta för att ställa upp på PLM:s sysselsättningsbedömning. Vi har naturligtvis i utskottsbehandlingen inte kunnat utforma något alternativt förslag om vad det är som skall gå till glaskross och vad som inte skall gå dit och hur man skall ordna insamlingssystemet och vilken återvinning man därmed kan uppnå.

Min fråga är alltså egentligen: Vad baserar man sitt ställningstagande på för fakta i fråga om sysselsättningen utöver PLM:s uttalande och den påhåkade industriverksutredningen, som bedömer detta bara delvis?

Jordbruksutskottets majoritet avvisar alltså förslaget om försök med återglas utan motivering och utan att ange hur ett insamlingssystem skall bringas att fungera. Vilken roll skall den tilltänkta mottagaren spela när det gäller återglaset? Jag tycker synd om den som skall förhandla med förpackningsföretaget i fråga, med ett bindande riksdagsuttalande bakom ryggen. Om däremot Egon Jacobsson har rätt och detta inte är bindande och tvingande för regeringen, är det klart att vederbörande befinner sig i ett annat läge. Därför är det bra om utskottsmajoriteten klarar ut också den punkten här och nu. I annat fall sitter man naturligtvis med ganska bundna händer i sådana förhandlingar, där ju PLM tveklöst måste vara en av parterna utöver Systembolaget samt Vin- & Spritcentralen.

Naturligtvis skulle jag kunna utvidga den här debatten till att gälla att man även skall slänga och krossa sådant som kan återvinnas. Men för tids vinnande, fru talman, skall jag inte göra den utvidgningen av debatten.

Fredagen den
3 juni 1983

*Återvinning av
vin- och spritbutel-
jer*

Anf. 45 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Fru talman! Problemet med det återtagningssystem som Olof Johansson förordar, dvs. att de svensktillverkade glasen skulle gå i retur och att man skulle belägga även de importerade glasen med pant för återtagning och krossning, är att nytillverkningen av glas skulle minska här i landet. Man skulle vidare komma under de enheter som gör det nödvändigt att upprätthålla sysselsättningen vid två glasbruk. Enbart vid ett glasbruk skulle mängden av krossglas bli för stor för nyproduktionen. Man kan på grund av färgning av krossglas bara använda en viss del vid nyglastillverkningen. Då hade man tappat handlingsutrymmet för att också gå in på hushållsglas, Olof Johansson. Vi har 10 000–15 000 ton hushållsglas. 250 miljoner enheter går i dag i våra sopor, utan att beröras av något retursystem. Har vi kvar möjligheten till glastillverkning vid två bruk, kan vi bygga ut återtagningssystemet till att även omfatta hushållsglas. I detta betänkande behandlar vi ju enbart vin- och spritbuteljer. Vi talar inte om ett återglassystem för öl- och läskedrycksflaskor. På det området fungerar retursystemet väl i dag, Olof Johansson. Däremot fungerar inte det systemet alls när det gäller vin- och spritbuteljer.

Därför är det uppenbart att man måste ta itu med det arbetet. Den ökade återsamlingen skall ske via återglassystemet. Men hur det skall utformas, vem som skall göra uppsamlingen och var glaset skall tas emot måste självfallet diskuteras med berörda parter. Självfallet skall det vid förhandlingarna diskuteras vem som är bäst lämpad, vem som har de största möjligheterna.

Olof Johansson skrev ju under en proposition om aluminiumburken. Det gäller i princip samma sak nu, Olof Johansson. Man smälter ner burken, tillverkar en ny och belägger den med pant. Exakt samma system vill vi nu införa när det gäller vin- och spritbuteljer.

Anf. 46 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Den fråga som uppkommer med anledning av vad Håkan Strömberg säger är huruvida utskottsmajoriteten anser att krossning av returglas är en nödvändig förutsättning för att hushållsglaset skall kunna insamlas – och krossas.

Alla anser att det är bra att hushållsglaset insamlas. Vi är ense. Då förstår jag inte vad vi grälar om. Det innebär också att vi får större sysselsättningsmöjligheter, naturligtvis.

Måste returglaset infångas i ett återglas- och krosssystem för att detta skall kunna fungera? Jag ser inte sambandet. Jag tycker att huvudfrågan fortfarande är olöst. Hur skapar vi ett insamlingssystem som är effektivt på alla områden där vi vill ha en återinsamling? Det gäller den största delen av glaset.

Det finns ingen lösning på dessa frågor i jordbruksutskottets betänkande. Dessutom vill vi att panten skall höjas på vin- och spritbuteljer. Vi borde pröva detta, för att se vilken effekt det får på ökningen av antalet tripper för just vin- och spritbuteljer.

Fredagen den
3 juni 1983

---

*Återvinning av
vin- och spritbutel-
jer*

Att säga att systemet inte fungerar i dag är naturligtvis alldeles för kategoriskt. Det fungerar ganska väl, men det skulle kunna fungera bättre. Den inriktningen borde man ha.

Håkan Strömberg erkänner att vi måste föra förhandlingar om detta. Är då jordbruksutskottets uttalande bindande för regeringen? I så fall undrar jag hur de förhandlingarna skall se ut i förhållande till PLM. Det är ju att ge dem alla korten på hand från början.

Anf. 47 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Fru talman! Om vi skall kunna återanvända hushållsglaset för nyttillverkning, får vi för mycket krossglas vid glasbruken här i landet. Därför kan man inte använda det, utan får ett krossglasberg som kommer att ligga outnyttjat. Vi måste få en produktion som innebär att glasproduktionen kan upprätthållas vid två glasbruk här i landet.

Anf. 48 LENNART PETTERSSON (s):

Fru taiman! Kraven på ett återtagningssystem vad gäller vin- och spritflaskor är starka både inom och utanför riksdagen. Det har jag upplevt i flera år när jag har suttit med i utredningar och har utformat partimotioner. Kraven har ställts mycket starkt i samtliga situationer.

Detta starka önskemål måste nu leda till ett beslut, så att vi kan ordna upp de miljöproblem som vin- och spritflaskorna innebär.

Då finns det två system att välja på. Det ena är att satsa på ett returglassystem. Det andra är att satsa på ett återglassystem, som jag föreslagit i min motion och som näringsutskottet och jordbruksutskottet nu också föreslår att riksdagen skall uttala sig för.

Ur miljösynpunkt är bägge dessa system likvärdiga när det gäller just vin- och spritflaskor. Men återglassystemet, som framkommit klart i debatten, har ytterligare pluseffekter som är betydelsefulla att ta vara på. Det har miljömässiga pluseffekter, nämligen att det ger oss en möjlighet att fånga in också de mängder av hushållsglas som nu går antingen ut i naturen eller direkt in i avfallshanteringssystemet, där vi vet vad glas innebär för renhållningsarbetarna och destruktionsanläggningarna – det är bara negativt med glas i det sammanhanget. Ju mer vi kan få glas återsamlat på annat sätt, desto bättre är det ur arbetsmiljösynpunkt och desto bättre ur naturmiljösynpunkt.

Dessutom har återglassystemet den fördelen att det faktiskt kan klara det pressade sysselsättningsläget på de små glasbruksorterna. Och det är viktigt för oss socialdemokrater att miljöfrågornas lösning innebär acceptabla sysselsättningsmässiga konsekvenser. Vi har svårt att ställa upp på lösningar av miljöfrågorna som innebär att man får problem ute i de små glasbruksorterna, där det inte är lätt att skapa ny sysselsättning. Detta tycker jag att man också skall väga in i bilden, och jag är förvånad över att Olof Johansson tar så lätt på den aspekten.

Allt detta, i största sammanfattning, har lett fram till det förord för återglassystemet som nu ges i näringsutskottets yttrande och jordbruksut-

skottets betänkande. Det är viktiga skäl för oss som leder till förordet för återglassystemet.

Då ställer Olof Johansson frågan: Kan man inte kombinera ett returglassystem och ett återglassystem? Jag tycker att man kan undersöka det, men den grundläggande frågan är: Kan man förmå människor att jobba med flera olika system, få deras medverkan – låt vara att pant utgår? Det skulle bli ett returglassystem, där glasen skulle återlämnas på ett visst ställe, och ett engångsglassystem, där glasen skulle återlämnas på ett annat ställe, och sedan skulle vi också ha hushållsglasen.

Ett återglassystem innebär en helhet, och det är fördelen. Jag tror också att man måste ha enkla och klara linjer när man går ut till människorna och ber dem ställa upp för renare miljö när det gäller glas o. d. Vi är därför tveksamma till om det går att förena flera olika system.

Dessutom måste man väga in sysselsättningen på glasbruksorterna i detta sammanhang. Och det är klart att återglassystemet är viktigare för glasbruksorterna än ett utbyggt returglassystem – det skulle man inte klara.

Till slut vill jag bara helt kort varna för den tolkning som vissa talare i den här debatten har gjort, att det inte skulle vara fråga om en definitiv och bindande yttring från riksdagens sida. Vad riksdagen ställer sig bakom är det som står i själva uttalandet, varken mer eller mindre, och det skall tolkas precis på samma sätt som man tolkar alla andra uttalanden från riksdagens sida.

Jag kan inte se annat än att regeringen har all anledning att ta den här beställningen på allvar. Beställningen innebär ett klart förord för införandet av ett återglassystem. Det finns inga breda utrymmen och breda handlingsmarginaler på den här punkten. Utskottet har enhälligt sagt att riktningen skall vara mot ett återglassystem. Sedan kan regeringen återkomma om speciella skäl dyker upp som riksdagen inte har kunnat förutse. I så fall får man söka riksdagens sanktion för sin bedömning återigen.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan i betänkande 39.

Anf. 49 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag noterar att brådskan tydligen är stor i varje fall på sina håll. Jag vet att dryckesförpackningsutredningen håller på att arbeta och kommer med ett betänkande inom kort. Skall man då inte kunna avvakta det?

Lennart Pettersson är i och för sig öppen för kombinationen av returglas och återglas för krossning. Varför är man då inte beredd att acceptera en försöksverksamhet, som vi föreslår. Är det brådskan återigen som kräver att vi måste bestämma oss nu, bindande.

En sådan här sak har så mycket teknik i sig att alternativen inte är klart definierade, och då är det orimligt att dra några exakta slutsatser om sysselsättningseffekter. Det kan ingen av oss, varken majoritet eller minoritet, göra.

Jag har stor respekt för att man vill upprätthålla sysselsättningen på

Fredagen den
3 juni 1983

Återvinning av
vin- och spritbutel-
jer

bruksörterna Hammar och Limmared. Men det är ingen som med det här underlaget kan svära på att det ena alternativet är bättre än det andra ur synpunkten, som exempelvis industriverket har framfört, att den kritiska gränsen för produktionsnivån är 400 miljoner förpackningar för de två bruken gemensamt. Vem är det som kan säga detta med ett sådant här underlag?

Det förvånar mig litet att man skall behöva hetsa fram ett ställningstagande i en viktig principfråga på detta sätt, när vi nu tycks sträva i samma riktning. Den låsningen tycker jag är helt onödig. Det är därför som vi står fast vid vår reservation i jordbruksutskottets betänkande.

Anf. 50 ANDERS SVÄRD (c):

Fru talman! Jordbruksutskottets majoritet yrkar i sitt betänkande 1982/83:39 avslag på min motion 1982/83:484. Såvitt jag kan förstå är avslagsyrkandet snarare betingat av några politiskt taktiska finesser än av sakskäl. Möjligen är det något slags utslag av eller ett exempel på socialdemokraternas utsträckta hand – vad vet jag. Men eftersom majoritetsförslaget i praktiken innebär att kravet i min motion blir väl tillgodosett – t. o. m. bättre än i reservationen, trots att där ej föreslås avslag på min motion – kommer jag att rösta för jordbruksutskottets förslag.

Syftet med min motion var nämligen att medverka till ett förbättrat läge för våra kvarvarande förpackningsglasbruk. Givetvis inte bara glasbruken och sysselsättningen där utan också beredskapsskäl utgör motiv för mitt ställningstagande.

Naturligtvis bör för olika glasförpackningstyper lämpligaste system väljas när det gäller återanvändning. Alltså bör returglassystemet vara kvar där det fungerar, t. ex. när det gäller öl- och läskedrycksflaskor. Detta motsägs, såvitt jag kan begripa, inte heller av jordbruksutskottets majoritet. Därför kommer vi båda centerledamöter från Örebrobanken att rösta med majoriteten i denna fråga.

Den exakta utformningen skall ju dessutom bestämmas i samverkan mellan regering, industrier och distributörer, med beaktande av inte minst miljöintressen. Alltså kan man tala om att en sorts försökssituation uppkommer när man följer majoritetens förslag. Och jag tror i det läget på förnufts seger i denna i flera avseenden viktiga fråga.

Anf. 51 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Fru talman! Moderata samlingspartiet står bakom majoritetsskrivningen från utskottet, och vi har för den skull inte antecknat oss på talarlistan. Jag har emellertid under debatten kunnat förstå att det, ehuru det kan synas omöjligt, råder litet osäkerhet om vilka glas som omfattas av det föreslagna systemet. Jag vill därför för vårt partis vidkommande peka på att det förslag vi står bakom inte omfattar andra flaskor än vin- och spritflaskor. Således berörs inte den del av återgångshanteringen som nu tillämpas vad gäller öl och läsk av det här förslaget. Vi har ett fungerande returglassystem, som vi sätter värde på och tycker är bra.

Fru talman! Jag skall begränsa mig till denna korta deklaration om vilken typ av glas som beslutet omfattar.

Överläggningen var härmed avslutad.*

Anf. 52 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera jordbruksutskottets betänkande 37 om bekämpande av salmonella hos djur.

---

*Bekämpande av
salmonella hos
djur*

Bekämpande av salmonella hos djur

Anf. 53 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Fru talman! I propositionen om bekämpande av salmonella har regeringen i första hand föreslagit en obligatorisk kontroll av djur med avseende på salmonella. Sådan kontroll förekommer i och för sig redan men är nu enbart frivillig. Härutöver har i regeringspropositionen framförts att statens kostnader i samband med salmonellabekämpningen bör minskas samt att djurägarna bör kunna teckna försäkring för inkomstbortfall i detta avseende.

Rent principiellt finns inte någon avgörande invändning att göra mot ett sådant försäkringssystem som har aviserats. Däremot lämnade propositionen i sitt ursprungliga skick en hel del övrigt att önska. Således hade inte förutsatts att en del av ersättningsreglerna skulle föreligga då propositionens förslag började gälla. Efter överläggning i utskottet har emellertid sådana klarlägganden gjorts – vilket f. ö. framgår klart av utskottsskrivningen – att farhågor i detta avseende inte längre kvarstår.

Det framgår således av utskottsskrivningen att utskottet också förutsätter att vi får återkomma i frågan.

Fru talman! Vi är från moderata samlingspartiet något oförstående till den reservation som har avgivits av centerpartiet.

Jag ber att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 54 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! I det betänkande nr 37 från jordbruksutskottet som vi nu behandlar finns förslag till lag om bekämpning av spridning av salmonella. Denna lag skall ersätta en förordning som har funnits sedan 1961.

Avsikten både med den förordning som gällt och med den lag som föreslås är att förhindra spridning av salmonella till människor. Vi har i Sverige en ganska restriktiv hållning i detta avseende. Det innebär att vi gör ganska stora ingrepp när det gäller dem som kan bli utsatta för smitta. Besättningar kan komma att slaktas ut, och djurägarna kan inte själva påverka de ålägganden de i sådana fall får. Det är ett ganska stort samhällsintresse att dessa frågor hanteras på ett riktigt sätt.

---

* Voteringen redovisas efter debatten om JoU 37.

*Bekämpande av
salmonella hos
djur*

Lantbruksstyrelsen har till departementet avlämnat ett förslag till lag. Där har tagits upp både det som Arne Andersson i Ljung här var inne på, nämligen skyldigheten att underkasta sig kontroll, och också ersättningsreglerna.

Ersättningsreglerna plockades sedan bort när regeringen lade fram sitt lagförslag. Men under lagrådsremissen har lagrådet pekat på att det kanske inte är riktigt att göra på det sättet. Vi har därför från centerpartiets sida motionerat om att även ersättningsreglerna borde vara med i lagen.

Vi har under utskottsbehandlingen diskuterat möjligheten att detta kanske inte är nödvändigt, men att man i stället skulle få försäkringar om att ersättningsreglerna ändå skulle bli så bra att man kan tro att djurägarna kommer att bli något så när skadeslösa.

Men utskottsmajoriteten håller fast vid det som står i propositionen, nämligen att staten skall bära en mindre andel av kostnaderna för salmonellabekämpningen än den gör i dag. Man utgår ifrån att ersättningen till den djurägare som blir drabbad kommer att minska. Det är inte heller klart hur ett sådant försäkringssystem som föreslås kommer att kunna fungera och inte på vilket sätt det skall finansieras. Det här innebär alltså en övervältring av kostnader på djurägarna. Det ligger i linje med vad regeringen gör i olika sammanhang. Vi hade ungefär liknande diskussioner beträffande distriktsveterinärorganisationen. Utskottet hade då exakt samma skrivning, nämligen att staten skall bära en mindre kostnad än den gör i dag och djurägarna en större kostnad.

Vi kan inte ställa upp på den idén. Det sitter nu en livsmedelsutredning och funderar över hur jordbruket skall fungera och på vilket sätt jordbruket skall kunna få ekonomi i sin verksamhet. Under tiden skall vi inte försämra de ekonomiska förutsättningar som finns. Det är inte riktigt att göra på det sättet.

Därför tycker jag att det är litet märkligt att vi har blivit ensamma om att reservera oss. Det borde vi rimligtvis inte ha blivit.

Med dessa ord vill jag yrka bifall till vår reservation i jordbruksutskottets betänkande 37.

Anf. 55 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Helt kort vill jag säga att Lennart Brunander drar en felaktig slutsats. Det finns inga likheter mellan veterinärvården och den fråga vi nu behandlar, i annan mening än att staten möjligen avser att minska sin kostnad.

Här är ju avsikten att djurägarna skall beredas möjlighet till ett försäkringssystem. För den skull är slutsatsen riktig att det finns någon parallellitet mellan en minskning av statens kostnad och inkomstbortfall för djurägaren. Vi förutsätter att så inte skall vara fallet, och vi tror rent av att ett försäkringssystem kan ge lika gott skydd åt djurägaren och även bli billigare för samhället. En sådan utveckling ser vi inte som någon fara för djurägaren, och det kan bli till nytta för samhället.

Anf. 56 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Samhället har ju under några år strävat efter att försöka minska sina kostnader för salmonellautslaktning. Detta är i dag redan genomfört så till vida att man numera inte kasserar alla slaktade djur i en besättning utan tar till vara dem som är möjliga att använda ur rent hygienisk synpunkt. Det har gjort att samhällets kostnader har minskat med ungefär 5 milj. kr. per år.

Men i detta sammanhang är det ändå så, att man vill övervältra kostnader från samhället på djurägarna. Det framgår ganska klart av propositionen. I det avseendet stämmer den liknelse som jag gör i mitt anförande rätt väl. Vi vet inte hur ett försäkringssystem kommer att se ut, och vi vet inte heller vad det kommer att kosta. Det är därför vi har reserverat oss mot utskottets hemställan. Vi tycker att det hade varit riktigare att vänta tills man hade sett konsekvenserna av propositionens förslag och vetat vad man hade att besluta om.

Anf. 57 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Fru talman! Ersättningsreglerna är föremål för översyn, och vi kommer med anledning av kommande budgetpropositioner att få ta ställning till hur vi skall göra satsningar på ersättning till dem som drabbas av ekonomiska förluster på grund av salmonellaepidemier. Därför vill jag betrakta centerns reservation kanske mera som ett utslag av en önskan att få reservationer lagda till handlingarna än att avvika från utskottsmajoritetens ställningstagande.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 58 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Vi har ju en annan uppfattning och tycker att riksdagen inte borde fatta beslut nu, eftersom man inte vet hur ersättningsreglerna kommer att fungera. Det hade varit vettigare att vänta tills detta var klart. Då hade vi kunnat ta en klar ståndpunkt.

Under utskottsbehandlingen framfördes också förslaget att man skulle skriva in i utskottsbetänkandet att det inte skulle bli någon ekonomisk förändring för djurägare och att regeringen fick återkomma i frågan. När detta inte var genomförbart, hade vi bara möjligheten att reservera oss.

Överläggningen var härmed avslutad.

Jordbruksutskottets betänkande 39

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 44 för reservationen av Einar Larsson och Lennart Brunander. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Jordbruksutskottets betänkande 37

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 47 för reservationen av Einar Larsson och Kerstin Andersson.

Fredagen den
3 juni 1983

Jordbrukets kapitalförsörjning

11 § Jordbrukets kapitalförsörjning

Föredrogs finansutskottets betänkande 1982/83:46 om jordbrukets kapitalförsörjning (prop. 1982/83:135).

Anf. 59 ROLF RÄMGÅRD (c):

Fru talman! I motion 2322 har vi från centern krävt att Sveriges allmänna hypoteksbankers och landshypoteksforeningars ensamrätt att emittera prioriterade obligationer skall bibehållas och att den klart skall anges i landshypotekslagen.

Eftersom regeringens proposition 46 inte innehåller denna lagtext, har det varit oklart om huruvida ensamrätten för prioriterade obligationer hos landshypoteksbanken skall bibehållas eller ej.

Men genom att vi i finansutskottet lyckats få en majoritetsskrivning till lagtexten, där det klart framgår att denna ensamrätt för hypoteksbanken även i framtiden skall gälla, har motion 2322 av Stig Josefson och Einar Larsson tillstyrkts i den delen.

När det sedan gäller reservation 3 har centerns ledamöter i finansutskottet pekat på den stora lånevolymer på drygt 5,4 miljarder kronor. Det innebär en genomsnittlig lånekö på mer än 3,5 år med nuvarande emissionsvolymer.

Det leder till att många lantbrukare, särskilt yngre, i avvaktan på utbetalning av hypotekslånen, tvingas ta tillfälliga och dyrare lån. Vi anser därför att en höjning av emissionsvolymen är befogad, för att man därigenom snabbare skall kunna lyfta av lånen. Därigenom skulle lantbruket erhålla billigare krediter. Det medger i sin tur samtidigt möjligheter till lägre priser på jordbruksprodukter och livsmedel.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 3 och i övrigt till hemställan i utskottets betänkande.

I detta anförande instämde Anna Wohlin-Andersson (c).

Anf. 60 JOHN ANDERSSON (vpk):

Fru talman! Jordbruket har en speciell och reglerad ställning inom näringslivet i vårt land. Det är inte en näring jämförbar med vilken annan näring som helst. Den är mycket beroende av statliga beslut, och genom gränsskydd är den skyddad från konkurrens utifrån.

I proposition 1982/83:135 om jordbrukets kapitalförsörjning föreslås att hypoteksbankens ensamrätt att låna upp medel mot obligationer för utlåning mot säkerhet i jordbruksfastigheter tas bort. Den nu föreslagna lagändringen innebär att det endast är de prioriterade obligationerna som bankerna har ensamrätt att låna upp medel mot.

Vi har i en motion till denna proposition ställt oss avvisande till att bankens obligationsmonopol avskaffas. Vi kan inte finna någon anledning att ändra 20 § i landshypotekslagen, vilket skulle innebära att man ger möjlighet för

andra kreditinstitut att utge oprioriterade obligationer för utlåning till jordbruket.

Vi har också i vår motion berört priserna vid överlåtelse av jordbruksfastigheter, och utflödet av kapital från jordbrukssektorn.

Redan 1972 års jordbruksutredning konstaterade att priserna vid överlåtelse av jordbruksfastigheter stigit kraftigt under 1970-talet. Efter genomförandet av den nya jordförvärvslagen med dess prövningar av alla värden på överlåtelse som inte sker till nära släktingar har en uppbromsning av överlåtelsevärdena skett.

Vi anser emellertid att värdena ännu ligger alltför högt i förhållande till den avkastning som jordbruket kan ge. Det är ett förhållande som av flera skäl inte kan få bevaras inom en näring vars fortbestånd samhället är ansvarigt för. Här måste nog åtgärder vidtas för att bringa ner överlåtelsevärdena. Då bidrar man också till att öppna för nytillträde till jordbrukaryrket av välutbildade unga människor med intresse för jordbruk.

I propositionen diskuteras också utflödet av kapital från jordbrukssektorn. Om detta utflöde kunde minskas skulle nettotillflödet av kapital kunna minskas och jordbrukets behov av krediter ändå kunna tillgodoses. Det måste ses som angeläget att kapitalet hålls kvar inom jordbrukssektorn, och om kapitalet i högre grad än som nu är fallet kan hållas kvar inom jordbrukssektorn, underlättas också möjligheterna att kraftigt minska lånekön till jordbruket.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till de två reservationerna av Carl-Henrik Hermansson som finns fogade till betänkandet.

Anf. 61 ROLAND SUNDGREN (s):

Fru talman! Det betänkande vi nu behandlar gäller jordbrukets kapitalförsörjning. Finansutskottet har vid flera tillfällen uttalat att det är angeläget att lantbrukets behov av långfristigt kapital tillgodoses. Detta har främst skett genom de förmånliga krediter som lämnas genom landshypoteksföreningarna och som upplånats av Sveriges allmänna hypoteksbank genom s. k. prioriterade obligationer. För dessa prioriterade obligationer fastställer riksbanken en låneram, som för 1983 uppgår till 1 500 milj. kr.

Fr. o. m. den 1 januari 1983 har det blivit möjligt för hypoteksbanken att också låna upp medel mot reverser. I det förslag vi nu behandlar läggs ytterligare förslag till anskaffande av långfristigt kapital till jordbrukssektorn genom att också andra kreditinstitut får rätt att emittera oprioriterade obligationer för utlåning till jordbruket. Utskottsmajoriteten anser att några ytterligare åtgärder ej behöver vidtas. Vi yrkar därför avslag på reservation 3 från centerpartiet om ytterligare 300 miljoner i ökad emissionsvolym för prioriterade obligationer.

Den reservationen bygger på en motion som framlades under den allmänna motionstiden, alltså innan propositionen om den ökade möjligheten att skaffa kapital hade framlagts. Som Rolf Rängård var inne på då det gäller de prioriterade obligationerna har hypoteksbanken monopol på sådana emissioner. Denna ensamrätt har icke ifrågasatts. Det har dock

uppstått en viss oro över att detta ej klart kommit till uttryck i lagtexten. Finansutskottet har därför ändrat i 20 § lagen om Sveriges allmänna hypoteksbank, så att det nu klart framgår i lagen.

I reservation 1 går vpk emot möjligheterna att även andra kreditinstitut skall kunna ge ut oprioriterade obligationer. Det man går emot i reservation 1 tycker jag helt motsäger den strävan som man önskar upprätthålla i reservation 2, nämligen, som John Andersson sade, att försöka minska utflödet av kapital från jordbrukssektorn. Genom att man skapar möjligheter för även andra kreditinstitut att utge oprioriterade obligationer kan man anskaffa mer långsiktigt kapital för jordbrukssektorn. De båda vpk-reservationerna motsäger således i praktiken varandra. Jag yrkar därmed avslag på reservationerna 1 och 2.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till finansutskottets hemställan i betänkande 46 och avslag på de tre reservationer som lämnats till betänkandet.

Anf. 62 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag skall inte ta upp någon längre debatt nu i sessionens allra sista skede, men jag vill ändå säga följande.

Vi kan inte finna att det skulle bli billigare för jordbruket – tvärtom; risken finns för höjda livsmedelspriser – att andra kreditinstitut går in med lån till jordbruket och får rätt att låna upp pengar mot obligationer. Administrationskostnaden för hypoteksföreningarna ligger enligt uppgift på 0,15 %. Det finns inget kreditinstitut som kan konkurrera med hypoteksföreningarna därvidlag. Vi finner därför ingen anledning att släppa in andra kreditinstitut. Vi tycker att hypoteksföreningarna har skött det här på ett så föredömligt sätt att de även i fortsättningen bör få ha kvar ensamrätten.

Anf. 63 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Fru talman! Ensamrätten kommer att finnas kvar när det gäller prioriterade obligationer, däremot inte när det gäller de oprioriterade.

Det här är ju en ensamrätt som hypoteksbanken inte har utnyttjat under de 100 år som den haft en monopolställning. Det finns därför viss anledning att släppa in flera på den här marknaden. Utskottet anser att det ändå måste vara en fördel för lånesökande jordbrukare med en viss konkurrens mellan olika långgivare. Det gör att man kan få sina låneansökningar prövade av oberoende kreditbedömare, och man kan välja den som ger de bästa villkoren.

Jag tror inte att den här marknaden skall behöva bli av något större intresse för den privata bankvärlden, som man befarat i vpk-motionen. Jag tror att hypoteksbanken med sina låga avgifter och administrationskostnader – jag håller med John Andersson om att den har det – måste vara mycket konkurrenskraftig här. Jag tror också att jordbrukarnas egen kooperativa föreningsbank kan vara beredd att göra goda insatser när det gäller långfristigt kapital på den här marknaden.

Fredagen den
3 juni 1983

Jordbrukets kapitalförsörjning

Anf. 64 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Om hypoteksföreningarna inte har haft något intresse av att utnyttja möjligheten att utge oprioriterade obligationer är det en sak. En annan sak är att, som nu föreslås, öppna möjligheterna för andra kreditinstitut att gå in på jordbrukssektorn. Skillnaden ser man om man jämför förutvarande 20 § med samma paragraf i det förslag vi nu skall fatta beslut om.

Vi har inte hittat någon anledning till att man skulle plocka bort ensamrätten. Vi tycker att detta har varit ett bra sätt att förse jordbruket med lån.

Anf. 65 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Fru talman! Anledningen är att man på det sättet skapar ytterligare möjligheter för jordbrukssektorn till det som vpk enligt reservation 2 anser vara angeläget, nämligen att få ökad tillgång till långfristigt kapital. Det är ju en viktig anledning enligt vad som sägs i reservation nr 2!

Anf. 66 JAN-ERIC VIRGIN (m):

Fru talman! I propositionen om jordbrukets kapitalförsörjning föreslås bl. a. att ensamrätten för Sveriges allmänna hypoteksbank att enligt landshypotekslagen låna upp medel mot obligationer för utlåning mot säkerhet avskaffas. Bestämmelserna om emittering av prioriterade obligationer föreslås då bli överförda från landshypotekslagen till lagen om kreditpolitiska medel. I förslaget beträffande denna lag anges att som likvida medel alltid skall räknas obligationer som utgivits av Sveriges allmänna hypoteksbank och som avser kreditgivning till främjande av jordbrukets och skogsbrukets långsiktiga utveckling.

Lagförslaget innebär emellertid inte rätt för hypoteksbanken att emittera prioriterade obligationer, utan det skall enligt propositionen i stället ankomma på riksbanken att årligen besluta om hypoteksbankens utgivning av obligationer. Som motiv för att upphäva bankens ensamrätt att utge de prioriterade obligationerna anges det önskvärda med en skärpt konkurrens vid den långsiktiga kreditgivningen till jordbrukssektorn.

Det skulle för de lånesökande vara en fördel att få sina projekt prövade av flera, av varandra oberoende kreditbedömare, men alltsedan hypoteksbanken grundades har banken enligt 20 § landshypotekslagen haft ensamrätt att emittera obligationer för utlåning mot säkerhet i jordegendom som utgör en självständig produktionsenhet och huvudsakligen används för jordbruk med binäringar, skogsbruk eller trädgårdsskötsel i större omfattning. Rätten att emittera gäller både prioriterade och oprioriterade obligationer. Hypoteksbanken har under sin hittillsvarande verksamhet enbart emitterat prioriterade obligationer.

I en motion, nr 2323, har Knut Wachtmeister och jag godtagit propositionens förslag, utom i vad gäller att slopa hypoteksbankens ensamrätt att emittera *prioriterade* obligationer. I utskottsarbetet har vårt motionsyrkande i stort sett blivit tillgodosett. Den centrala 20 § i landshypotekslagen kommer

att stramas upp. Hypoteksbankens ensamrätt att ge ut obligationer blir tydligare markerad än hittills.

Här hade det i sakfrågan redan från början varit enkelt att finna lösningar, för ingen i samhället – konsument eller producent – tjänar på att man sprider ut en ytterst liten obligationsram på flera händer. Kanske skulle några banker tjäna något litet på det, men det vore att i konkurrensens namn fördyra det begränsade långfristiga kapitalet – detta är något som Roland Sundgren och John Andersson nyligen diskuterat.

Finansutskottet har nu yttrat sig och sagt att hypoteksbankens utlåning inte enbart kan ske mot säkerhet i egendom utan också mot statlig kreditgaranti enligt jordbrukspolitiska riktlinjer och vidare att de villkor som berör banken i lagen om kreditpolitiska medel också bör anges i denna paragraf.

Den prioriterade upplåningen kan inte förväntas svara för mer än en del av jordbrukets långsiktiga kapitalbehov, och det är naturligtvis ett dilemma. Det gör att ett prioriteringssystem måste skapas för att vid kapitalknapphet kunna tillgodose de mest angelägna kreditbehoven inom jordbrukssektorn. I första hand anges investeringslån och i andra hand, om väntetiden tenderar att bli alltför lång, förvärvslån.

Den oprioriterade kreditgivningen kan bl. a. avse vissa oprioriterade långfristiga kreditbehov inom jordbrukssektorn. Sådana oprioriterade ändamål kan vara långsiktiga investeringar i exempelvis maskiner och redskap. Det är dock viktigt att utskottet noterar att det i vissa fall ändå kan vara lämpligt att större och särskilt långsiktiga investeringar i maskiner och redskap, som utgör del av ett större investeringsprojekt och som i övrigt finansieras med prioriterade medel, helt finansieras med sådana medel.

Jag vill slutligen nämna att det är bra att man nu i utskottets skrivning rättar till den principiella skillnad som hittills rått i behandlingen av jordbruksföretag kontra trädgårdsföretag i kredithänseende. Enligt utskottets förslag kan trädgårdsnäringen i större utsträckning än nu få tillgång till långfristigt kapital och likställs därmed på ett rättvist sätt med jord- och skogsbruket.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till finansutskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 67 ANDERS ANDERSSON (m):

Fru talman! Jag vill kort anlägga några principiella synpunkter med anledning av innehållet i proposition nr 135 och finansutskottets betänkande nr 46.

I propositionen föreslås ett nytt prioriteringssystem som skall tillämpas vid landshypoteksföreningarnas kreditgivning. Vidare föreslås att Sveriges Allmänna Hypoteksbanks ensamrätt att låna upp medel mot obligationer för utlåning till jordbruket skall avskaffas. Denna rätt skall i stället stödjas och styras av den kreditpolitiska regleringen.

Jordbruket är en av våra mest politiskt reglerade näringar. I propositionen föreslås nu ytterligare inblandning av politiskt beslutsfattande.

Den i propositionen omtalade lånekön, omfattande ett belopp av ca 6

miljarder, innebär fyra års väntetid för lånesökandena. De som finns på väntelistan måste känna enbart en ringa tröst om de studerar förslagen i propositionen. Att vissa redaktionella ändringar i lagtext ibland kan behöva göras för att texten skall bättre överensstämma med i tiden gängse språkbruk må så vara, men ofta handlar det när det gäller sådana ändringar mera om klåfingrighet. Vissa av de föreslagna ändringarna i lagen 1970:65 ger belägg för detta påstående.

Nu har finansutskottet i sitt förslag så att säga hyfsat ekvationen. Hypoteksbankens villkor vad gäller medelsanskaffning förändras i princip inte. Men vad händer med alla låntagare i kön, som jag nyss nämnde? Deras situation förändras sannerligen inte till det bättre. Förslaget innebär att många lånesökande utestängs från möjligheten att erhålla de något förmånligare hypotekslånen. Här är ett bra exempel på vad beslutsfattarna, som omhuldar en hårt reglerad kreditpolitik, lyckas åstadkomma.

Fru talman! Med den ekonomiska politik som man redan anar att den nuvarande regeringen kommer att föra blir jordbrukets kapitalförsörjning ett permanent bekymmer.

I finansutskottets betänkande sägs klart ut att ett särskilt system bör vara förutsättningen för den prioriterade upplåningen. Det framgår av betänkandet hur hypoteksföreningarna i samband härmed beskärs i sin frihet att själva bestämma om sin utlåning. Detta var det pris som de fick betala för rätten att ensamma ha möjlighet att emittera de prioriterade obligationerna.

Slutligen, fru talman, torde det vara klart att med den nu föreslagna ordningen kommer de som förvärvar en jordbruksfastighet att höra till den grupp som med ganska stor säkerhet inte kan komma i åtnjutande av de något förmånligare hypotekslånen. Detta är mer än diskriminerande.

Enligt min övertygelse bör riksdagen ganska snart besluta om en ändring i det föreslagna prioriteringssystemet.

För att bli bonde måste den person som det gäller många gånger förvärva rationellt byggda och funktionsdugliga fastigheter, och då handlar det inte om behov av investeringslån utan om behov av förvärvslån. Sistnämnda låneform blir inte prioriterad långivning. En sådan sökande skall då som nystartande få börja på sämre villkor än den som köper en nedgången fastighet och därefter investerar.

Alla jordbrukare blir ju inte och kan inte bli arrendatorer – såvida det inte förs en socialdemokratisk politik som leder till detta. Men den utvecklingen hoppas jag verkligen att vi förskonas från.

Anf. 68 ROLF RÄMGÅRD (c):

Fru talman! Jag finner det litet besynnerligt att moderaterna inte har anammat den reservation som centern har fogat till finansutskottets betänkande. Det är ju så, Anders Andersson, att man inte minskar lånekön om man inte samtidigt höjer volymen på ramarna. Vi har föreslagit en höjning av ramarna från 1 500 milj. kr. till 1 800 milj. kr. Det skulle innebära att man fick en förbättring på kösidan, vilket skulle ge möjligheter för särskilt yngre lantbrukare att lyfta av länen snabbare. Men ni har inte velat gå med på

vår reservation, och det beklagar vi.

Ett faktum är att vi jobbade ganska hårt i utskottet för att behålla ensamrätten för de prioriterade lånen hos hypoteksbanken. Vi har också lyckats få en utskotts-majoritet för detta.

Anf. 69 ROLAND SUNDGREN (s):

Fru talman! Jag måste faktiskt kommentera Anders Anderssons anförande. Man måste ju ändå sätta in kreditförsörjningen i de stora sammanhangen. Vi får alla ta konsekvenserna av de sex borgerliga regeringsåren. Det får även jordbrukarna göra, genom att de inte får alla investeringar och förvärvslån kan få de mest fördelaktiga krediterna.

Och vad beror det på? Jo, det beror till stor del på det stora statliga budgetunderskottet, som ju har tjugodubblats under de här sex åren. Detta lämnar inget utrymme för en ökning av emissionsvolymen för prioriterade obligationer, även om alla naturligtvis skulle tycka att det vore väldigt bra. Statens upplåning är så stor att inte ens hela den svenska kapitalmarknaden räcker till, utan vi måste gå ut och låna tiotals miljarder utomlands. Det är detta som gör att vi inte kan ge större utrymme. Riksbanken har bedömt det så, att de 1 500 miljonerna är den ram som man kan acceptera för 1983.

Sedan kan man i centerpartiets reservation se att lånekön hos hypoteks-föreningarna faktiskt har minskat. Den är nu nere i 5 400 milj. kr., mot 6 000 milj. kr. förra året.

Anf. 70 ROLF RÄMGÅRD (c):

Fru talman! Det är ju glädjande att kön har förkortats, men ännu återstår ganska mycket. Med den höga räntebelastningen får detta oerhörda konsekvenser för många av de yngre lantbrukarna.

Den höjning av volymen som vi har föreslagit, upp till 1 800 milj. kr., får faktiskt inga nämnvärda konsekvenser i kreditpolitiskt hänseende. Den är marginell, så ur den synpunkten skulle man inte behöva vara så restriktiv när det gäller att höja ramen. Det får inte de politiska konsekvenser som herr Sundgren här påstod.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (lagen om Sveriges allmänna hypoteksbank)

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 18 för reservation 1 av Carl-Henrik Hermansson.

Mom. 3 (överlåtelsevärdena för jordbruksfastighet m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 2 av Carl-Henrik Hermansson, bifölls med acklamation.

Mom. 5 (förbättring av lantbrukets kapitalförsörjning)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 51 för reservation 3 av Nils Åsling och Rolf Rämgård. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

12 § Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1982/83:39 Begränsning av redares ansvar, befordran av passagerare m. m.
(prop. 1982/83:159)

Trafikutskottets betänkande

1982/83:25 Bevarande av stationshuset i Vollsjö (förnyad behandling)

Vad utskotten hemställt bifölls.

13 § Ny organisation för förvaltningskontoret

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1982/83:35 om ny organisation för förvaltningskontoret (förs. 1982/83:25 delvis).

Anf. 71 NILS BERNDTSON (vpk):

Fru talman! Det förhållandet att konstitutionsutskottet i huvudsak godtar de organisationsförändringar som förvaltningsstyrelsen har föreslagit och att organisationsförändringarna kan påbörjas, får inte hindra en kritisk prövning av förslagens enskilda delar. Det blir tillfälle att återkomma till olika frågor, och för dagen vill jag endast beröra den som behandlas i reservationen till betänkandet.

Konstitutionsutskottet uttalar, att med hänsyn till den från säkerhetssynpunkt förändrade situation som inträder genom flyttningen till Helgeandsholmen kan det anses påkallat att i nuvarande läge ha en särskild enhet för säkerhetsfrågor.

Jag vill erinra om att dessa frågor behandlades i betänkandet om riktlinjer för säkerhet och beredskap. Konstitutionsutskottet gjorde då några viktiga påpekanden om att säkerhetsaspekten bör underordnas öppenheten. Redan vid det tillfället framförde vi från vpk i en reservation kritik mot planerna på en särskild enhet för säkerhetsfrågorna. Vi har nu följt upp denna ståndpunkt i en reservation till KU:s föreliggande betänkande. Vi menar att säkerhetsfrågorna med fördel bör kunna handläggas av personal på någon av de andra enheterna inom förvaltningskontoret.

Eftersom dessa frågor redan tidigare har varit föremål för debatt, kan jag i dag begränsa mitt inlägg till att yrka bifall till den reservation som jag fogat till konstitutionsutskottets betänkande.

Anf. 72 OLLE SVENSSON (s):

Fru talman! Det finns ingen anledning att i detta sammanhang ta upp någon vittgående debatt. Jag vill erinra om att vi i detta betänkande nu endast begär att riksdagen skall uttala sig om riktlinjerna för den nya organisatio-

Nr 165

Fredagen den
3 juni 1983

---

*Ny organisation
för förvaltnings-
kontoret*

nen. Vi har också till hösten uppskjutit bl. a. behandlingen av detta förslag om säkerhetsskyddet i riksdagen och den i anslutning till förslaget väckta följdmotionen.

Det är riktigt att vi, när vi har bedömt detta förslag från förvaltningsstyrelsen, har beslutat att acceptera en ändrad enhetsindelning. Vi säger också att det måste anses påkallat att i nuvarande läge ha en särskild enhet för säkerhetsfrågor. Det innebär att vi här har kommit på en annan linje än vänsterpartiet kommunisterna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 285 röster mot 17 för reservationen av Nils Berndtson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

14 § Föredrags

Skatteutskottets betänkande

1982/83:56 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Anmälde och bordlades

Proposition

1982/83:177 Bestämmelser som begränsar småhus- och lägenhetsägarnas uppgifts- och avgiftsskyldighet

16 § Anmälde och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1982/83:48 Anslag till räntor på statsskulden, m. m. (prop. 1982/83:100 delvis och 1982/83:150 delvis)

1982/83:51 Särskilda frågor rörande statsbudgetens utgifter för budgetåret 1983/84 (prop. 1982/83:100 delvis och 1982/83:150 delvis)

1982/83:52 Beräkning av inkomster på statsbudgeten för budgetåret 1983/84, m. m. (prop. 1982/83:100 delvis och 1982/83:150 delvis)

1982/83:53 Tilläggsbudget II och tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1982/83

1982/83:54 Statsbudget för budgetåret 1983/84

17 § Tidigareläggning av sammanträde

Anf. 73 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Som tidigare meddelats kan sammanträdet för slutligt ställningstagande till finansutskottets betänkanden angående statsbudgeten ta sin början tidigare än ursprungligen avsetts. Härför krävs emellertid bifall av mer än hälften av kammarens ledamöter. Jag får vidare erinra om stadgandet att beslut som

fordrar anslutning från särskilt flertal alltid skall fattas genom omröstning.

Jag föreslår att kallelse utfärdas till arbetsplenium kl. 14.50.

Följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren medger att kallelse utfärdas till arbetsplenium kl. 14.50 i dag röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Om inte mer än hälften av kammarens ledamöter röstar ja har kammaren avslagit förslaget om tidigareläggning av ifrågavarande sammanträde.

Kammaren beslöt genom votering med uppresning att kallelse skulle utfärdas till arbetsplenium kl. 14.50 i dag.

18 § Kammaren åtskildes kl. 14.44.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 165

Fredagen den
3 juni 1983

---

*Tidigareläggning
av sammanträde*